

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA
V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Odpovědnost za přestupky v oblasti ochrany přírody a krajiny

Kateřina JAROŠOVÁ

Plzeň 2018

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2018

.....

Kateřina Jarošová

Ráda bych poděkovala doc. JUDr. Vojtěchu Stejskalovi, Ph. D. za jeho cenné rady a připomínky, kterými přispěl k vypracování této práce. Mé velké poděkování náleží také mé rodině, která mě podporovala po celou dobu studia.

Obsah

Přehled použitých zkratk

1. Předmluva	2
2. Obecně k právní odpovědnosti v oblasti správního práva a práva životního prostředí	4
2.1. Právní odpovědnost v oblasti správního práva	4
2.1.1. Právní úprava odpovědnosti za přestupky do 1. 7. 2017.....	5
2.1.1.1. Obecná část	5
2.1.1.1.1. Sankce a ochranná opatření	6
2.1.1.2. Část zvláštní	8
2.1.1.3. Část procesní	9
2.1.2. Právní úprava odpovědnosti za přestupky od 1. 7. 2017.....	9
2.1.2.1. Část první	10
2.1.2.1.1. Předmět úpravy	10
2.1.2.1.2. Časová působnost.....	10
2.1.2.1.3. Územní působnost.....	10
2.1.2.1.4. Osobní působnost	11
2.1.2.2. Část druhá	11
2.1.2.2.1. Vznik odpovědnosti fyzických osob	11
2.1.2.2.2. Vznik odpovědnosti právnických osob	12
2.1.2.2.3. Vznik odpovědnosti fyzických osob podnikajících	13
2.1.2.2.4. Okolnosti vylučující protiprávnost.....	13
2.1.2.2.5. Zánik odpovědnosti	15
2.1.2.2.6. Správní tresty.....	16
2.1.2.3. Část třetí	17
2.2. Právní odpovědnost v oblasti práva životního prostředí.....	17
2.2.1. Ekologicko-právní odpovědnost.....	18
2.2.1.1. Deliktní odpovědnost	19
2.2.1.2. Odpovědnost za ztráty na životním prostředí	21
3. Procesní srovnání zákonů č. 200/1990 Sb. Zákon České národní rady o přestupcích a č. 250/2016 Sb. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich	23
3.1. Příslušnost.....	23
3.2. Účastníci přestupkového řízení.....	24
3.3. Postup před zahájením přestupkového řízení	25

3.4.	Zahájení přestupkového řízení.....	26
3.5.	Dokazování	27
3.6.	Zákaz zrušení, zániku a přeměny právnické osoby	28
3.7.	Přerušování a zastavení přestupkového řízení.....	28
3.8.	Narovnání	29
3.9.	Odvolání	29
3.10.	Zvláštní postupy po právní moci rozhodnutí o přestupku.....	30
3.11.	Zvláštní druhy přestupkového řízení.....	31
4.	Vývoj právní úpravy odpovědnosti za přestupky na úseku ochrany přírody a krajiny	35
4.1.	Právní prameny odpovědnosti za přestupky na úseku ochrany přírody a krajiny do roku 1990.....	35
4.2.	Právní prameny odpovědnosti za přestupky na úseku ochrany přírody a krajiny od roku 1990.....	38
5.	Vymezení pojmů „druhá ochrana přírody“ a „územní ochrana přírody“	41
5.1.	Druhá ochrana přírody	41
5.1.1.	Druhá ochrana <i>in situ</i>	41
5.1.1.1.	Ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin....	41
5.1.1.1.1.	Obecná druhová ochrana	41
5.1.1.1.2.	Zvláštní druhová ochrana.....	42
5.1.1.1.3.	Společné prostředky zvláštní druhové ochrany	43
5.1.1.1.4.	Specifické ochranné podmínky pro zvláště chráněné rostliny a živočichy.....	44
5.1.1.2.	Ochrana volně žijících ptáků.....	45
5.1.1.3.	Kříženci.....	46
5.1.1.4.	Invazní nepůvodní druhy	47
5.1.2.	Druhá ochrana <i>ex situ</i>	47
5.1.2.1.	Zoologické zahrady.....	48
5.1.2.2.	Záchranné programy	49
5.1.2.3.	Záchranné stanice.....	49
5.1.2.4.	Botanické zahrady a arboreta.....	50
5.2.	Územní ochrana přírody	50
5.2.1.	Obecná ochrana	50
5.2.1.1.	Významné krajinné prvky.....	50
5.2.1.2.	Ochrana dřevin rostoucích mimo les	51

5.2.1.3.	Ochrana neživé přírody	52
5.2.1.3.1.	Jeskyně.....	52
5.2.1.3.2.	Paleontologické nálezy	52
5.2.1.4.	Ochrana krajinného rázu	53
5.2.1.5.	Přechodně chráněná plocha.....	54
5.2.2.	Zvláštní územní ochrana	54
5.2.2.1.	Národní parky	54
5.2.2.3.	Národní přírodní rezervace	57
5.2.2.4.	Národní přírodní památka	57
5.2.2.5.	Přírodní rezervace	58
5.2.2.6.	Přírodní památka	58
5.2.2.7.	Právní prostředky pro zajištění ochrany zvláště chráněných území.....	58
5.2.3.	Zvláštní individuální ochrana	60
5.2.3.1.	Ochrana památných stromů	60
5.2.3.2.	Zvláštní ochrana nerostů	60
6.	Přestupky fyzických osob dle § 87 zák. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny	62
6.1.	Přestupky mírně trestané.....	62
6.2.	Přestupky přísněji trestané.....	64
6.3.	Přestupky přísně trestané	65
6.4.	Společná charakteristika přestupků fyzických osob nepodnikajících	66
7.	Závěr	68
	Resumé	70
	Seznam použité literatury	

Přehled použitých zkratk

OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
EU	Evropská unie
CHKO	Chráněná krajinná oblast
NP	Národní park
CIC	Mezinárodní myslivecká organizace
UCSZ	Unie českých a slovenských zoologických zahrad
EAZA	Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií
WAZA	Světová asociace zoologických zahrad a akvárií
IUCN	Světový svaz ochrany přírody

1. Předmluva

Pro napsání mé diplomové práce jsem si vybrala téma „Odpovědnost za přestupky v oblasti ochrany přírody a krajiny“. Již od dětství jsem vedena k ekologickému způsobu života, k harmonickému soužití se zvířaty, a právě proto je mi tato oblast práva velmi blízká a inspirující ve smyslu docílit toho, aby bylo co nejvíce šetřeno životní prostředí. Dalším důvodem volby tohoto tématu bylo absolvování povinně volitelného předmětu na katedře správního práva, a to předmětu Právo ochrany přírody a krajiny. Probudil ve mně ještě větší zájem o vybrané téma, a tak jsem se rozhodla touto problematikou zabývat i ve své diplomové práci.

Domnívám se, že narušování životního prostředí škodlivým chováním člověkem se stává čím dál více předmětem diskusí, a to nejen v měřítku České republiky, ale i v měřítku celosvětovém. Příčinou vzniku těchto diskusí je určitě na jedné straně lhostejnost lidí vůči nevhodnému chování druhých k životnímu prostředí. Na straně druhé stojí zvyšující se počet organizací, které podporují životní prostředí a mají zájem na tom žít v souladu s přírodou a takovým způsobem, který nebude ničit naše přírodní bohatství. Neadekvátní chování některých lidí způsobuje vzrůstající problém spočívající ve znečišťování ovzduší, vod a půdy, ve ztenčování ozonové vrstvy důsledkem vypouštění freonů do ovzduší, v neúměrném kácení lesů z důvodu vzniku dalších průmyslových staveb a znečišťování lesního prostředí, v neoprávněném a nepřiměřeném lovu chráněných živočichů a také v porušování ochrany všech druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů, v porušování zvláštní ochrany vzácných a ohrožených druhů nebo také ochrany živočichů např. v rámci myslivosti, rybářství či v rámci chování živočichů v nevhodných a nedostatečných podmínkách.

Téma „Odpovědnost za přestupky v oblasti ochrany přírody a krajiny“ je rozsáhlé, proto jsem si dovolila zaměřit se jen na určité aspekty této problematiky, a to pouze na přestupky fyzických osob nepodnikajících dle § 87 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Diplomová práce se člení celkem na pět kapitol, přičemž každá kapitola obsahuje ještě několik podkapitol.

V první kapitole se zabývám obecně odpovědností ve správním právu a odpovědností v právu životního prostředí. V této kapitole pojednávám o pramenech práva od roku 1990 až po prameny práva současného, tedy o zákoně č.

200/1990 Sb., o přestupcích, o novém zákoně č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, o zákoně č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích a také o změnách, které tato nová přestupková úprava oproti předcházející právní úpravě přinesla. Dále zde zmiňuji zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí.

Ve druhé kapitole jsem se zaměřila na vývoj právní úpravy odpovědnosti za přestupky na úseku ochrany přírody a krajiny až po současnost.

Ve třetí kapitole nastiňuji rozdílnost pojmů „druhá ochrana přírody“ a „územní ochrana přírody“.

V kapitole čtvrté se zabývám konkrétními přestupky, kterých se mohou fyzické osoby nepodnikající dle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny dopustit.

V poslední páté kapitole podrobně pojednávám o rozdílech po procesně-právní stránce mezi zákonem č. 200/1990 Sb., o přestupcích a zákonem č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Pro vypracování mé diplomové práce jsem zvolila metodu selektivní, abych z takto obsáhlé problematiky vybrala pouze některé aspekty, dále metodu popisnou, také vztahovou analýzu a jazykový výklad. Poznatky obsažené v mé diplomové práci čerpám především z monografií, judikatury NSS, judikatury ÚS a z odborných článků. Někteří autoři mne svým smýšlením obzvláště zaujali. Z jejich monografií čerpám významné informace pro vypracování této práce, a tak bych je ráda zmínila. Jsou jimi především doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph. D., doc. JUDr. Helena Prášková, CSc. a doc. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

2. Obecně k právní odpovědnosti v oblasti správního práva a práva životního prostředí

Na úvod této kapitoly je třeba nejprve si obecně vymezit pojem „právní odpovědnost“. Právní odpovědností se rozumí povinnost nést za své jednání, jímž jsme porušili povinnost, následky či újmu, tj. sankci, jež je stanovena právními normami. Pro vznik právní odpovědnosti je tedy třeba existence právního deliktu, jenž je protiprávním jednáním osoby, které spočívá v porušení nebo nesplnění povinnosti stanovené zákonem nebo na jeho základě uložené.¹

2.1. Právní odpovědnost v oblasti správního práva

Správně-právní odpovědnost má povahu sekundární povinnosti vůči povinnosti původní, a to strpět správně-právní sankci za své protiprávní jednání. Ne všechny sankce správního práva mají charakter správního trestu. Účelem ukládání sankcí ve správním právu odpovědným osobám za své jednání je především odstranění škodlivých následků takového jednání, přerušování protiprávního jednání, zabránění v jeho pokračování a obnovení nerušeného plnění právních povinností. Podle možnosti faktického napravení vzniklé škody způsobené protiprávním jednáním existují dvě skupiny sankcí správního práva – správní tresty a ochranná opatření.

Správně-právní odpovědností je právní vztah mezi pachatelem a subjektem veřejné správy, jenž je reprezentován správním orgánem. Tento vztah obsahuje právo, resp. povinnost správního orgánu uložit pachateli správní trest nebo ochranné opatření za správní delikt, jehož se pachatel dopustil. Pachatel je pak povinen strpět uložení správního trestu či ochranného opatření a také jej splnit. Správně-právní odpovědnost je odpovědnost veřejnoprávní. Veřejnoprávní sankce se nerealizují automaticky za porušení právní povinnosti, ale formou aktu aplikace práva, tedy rozhodnutím příslušným správním orgánem.

Právní úprava pro správní trestání v podobě zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v rámci výkonu veřejné správy a státní správy byla dle mnoha

¹ PRÁŠKOVÁ, H. *Základy odpovědnosti za správní delikty*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 10, ISBN 978-80-7400-456-8

odborných názorů dlouhodobě nedostačující, nepřehledná, nejasná a komplikovaná, a tak bylo na místě vytvořit nový zákon, který by byl komplexnější a konkrétněji vymezil sankce za protiprávní jednání fyzických osob, právnických osob a fyzických osob podnikajících.

2.1.1. Právní úprava odpovědnosti za přestupky do 1. 7. 2017

V této podkapitole pojednám o tom, jakým způsobem byla upravena odpovědnost za přestupky do prvního července roku 2017. Přestupky, jež byly označeny jako zaviněná protiprávní jednání fyzických osob, byly obsaženy v právní úpravě v zákoně č. 200/1990 Sb., o přestupcích, než vstoupil v účinnost nový zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, a zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích.

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích se člení do několika částí, a to na část obecnou, část zvláštní, část řízení o přestupcích a poslední částí jsou společná, přechodná a závěrečná ustanovení.

2.1.1.1. Obecná část

V části obecné je především vymezen pojem přestupku jako „...zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.“²

Dále je v obecné části zákona řešeno zavinění za přestupek, přičemž postačí zavinění z nedbalosti, pokud nebude výslovně vyžadováno prokázání úmyslu. Aby byla fyzická osoba odpovědná za jednání, jímž způsobila škodu spácháním přestupku, je nezbytnou podmínkou, aby tato dosáhla v době spáchání přestupku patnácti let věku a byla během svého jednání příčetná.

Obecná část také řeší působnost zákona a s tím související zákaz retroaktivity, jímž se stanoví, že nelze posuzovat přestupky a udělovat sankce podle jiného zákona než dle zákona účinného v době jeho spáchání. Výjimkou je použití pozdějšího zákona za situace, kdy by tento zákon znamenal pro fyzickou osobu příznivější postavení. V této části zákona jsou i zmíněné druhy sankcí a druhy ochranných opatření, jaké zákon o přestupcích umožňoval uložit.

² zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích

2.1.1.1.1. Sankce a ochranná opatření

Sankce mohou být uloženy samostatně, anebo i současně s jinou sankcí, přičemž napomenutí není možné uložit jako sankci spolu s pokutou. Sankce dle tohoto zákona jsou v podobě napomenutí, pokuty, zákazu činnosti, propadnutí věci a zákazu pobytu.

Správní orgán se může zachovat vůči fyzické osobě, která spáchala přestupek dle tohoto zákona, mírněji, a to tak, že od uložení sankce může upustit, když uzná, že k nápravě pachatele postačí pouze projednání přestupku. Správní orgán při ukládání sankcí, jejich druhu a výměry hodnotí jak okolnosti, za kterých byl přestupek spáchán, tak jeho závažnost a jak vážné následky svým jednáním způsobil. Také posuzuje míru zavinění fyzické osoby na spáchaném přestupku a pohnutky, které ji k tomuto jednání vedly.

Pokuta lze udělit až ve výši 1.000,- Kč, nestanoví-li jiný zákon pokutu vyšší, nebo v rámci blokového řízení, ve kterém může pokuta dosahovat částky až 5.000,- Kč, či v příkazním řízení, ve kterém může být uložena až ve výši 10.000,- Kč. Uhrazené pokuty jsou příjmy obcí, jejichž orgán ve věci rozhodoval v prvním stupni, nebo příjmem státního rozpočtu v případě, že o jejím uložení rozhodoval jiný správní orgán České republiky. Sankce ve formě pokuty je obsažena v naprosté většině zákonů se skutkovými podstatami přestupků. Výjimkou je existence sankcí speciálních, např. sankce v podobě propadnutí zboží dle zákona č. 618/1992 Sb., celní zákon³ a zákona č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví a o změně některých dalších zákonů⁴, přičemž dnes ani jeden z těchto zákonů není účinný. Jestliže zákonodárce dopustil, že za stejné protiprávní jednání, jež můžeme charakterizovat jako přestupek dle různých zákonů, jsou ukládány pokuty v různých výších, ačkoliv nelze racionálně vysvětlit, čím je jeden chráněný zájem zákonem důležitější než jiný⁵, např. rozdílnost v pokutování za porušení mlčenlivosti dle zákonů č. 111/2006 Sb., o pomoci

³ zákon č. 618/1992 Sb., celní zákon

⁴ zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví a o změně některých dalších zákonů

⁵ MATES, P. *K odlišnostem v zákonné úpravě přestupků*. In: Trestněprávní revue. 2010, roč. 9, č. 7, s. 208-211, ISSN 1213-5313

v hmotné nouzi ⁶, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ⁷, a zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění ⁸, lze tedy konstatovat, že správní trestání ve formě ukládání pokut za přestupky je značně neodůvodněně diferencované a snad i nahodilé.

V případě ukládání sankce v podobě zákazu činnosti lze takovýto zákaz uložit maximálně po dobu dvou let a jen za přestupky, které jsou uvedeny ve zvláštní části tohoto zákona. Zákaz činnosti se uloží, když fyzická osoba spáchá jednání klasifikující jako přešupek dle tohoto zákona v souvislosti s výkonem činnosti v pracovním nebo jiném obdobném poměru, s činností, která vyžaduje povolení či souhlas státního orgánu, nebo přímo touto činností. Pokud správní orgán vydá opatření v souvislosti s projednávaným přešupkem, na jehož základě nesmí tato fyzická osoba činnost vykonávat, započítává se tato doba do doby uložení zákazu činnosti. Je ovšem ale možné upustit od části výkonu zákazu činnosti, když fyzická osoba prokáže, že vede řádný život a vzhledem ke způsobu svého života lze důvodně předpokládat, že další výkon zákazu činnosti již není potřeba vykonávat.

Náleží-li věc pachateli a byla-li tato věc ke spáchání přešupku užita, určena, přešupkem získána nebo byla-li nabyta za věc přešupkem získanou, uloží se sankce v podobě propadnutí věci, jejímž následným vlastníkem se stává stát. Pokud by věc byla v nápadném nepoměru vzhledem k povaze přešupku, takovouto sankci nelze uložit.

Za přešupky uvedené ve zvláštní části přešupkového zákona lze uložit sankci zákaz pobytu, jenž je možný pouze na dobu nejdéle tří měsíců a za splnění několika podmínek – přešupek byl spáchán úmyslně a značně narušil místní záležitosti veřejného pořádku, fyzická osoba, jež přešupek spáchala, byla pravomocně uznána vinnou za podobné jednání v posledních dvanácti měsících a dopustila se ho na území stejné obce a zároveň je to nezbytné k zajištění ochrany místních záležitostí veřejného pořádku na území obce. Rozhodnout o zákazu pobytu nelze, pokud má pachatel v místě nebo v obvodu spáchání přešupku trvalý či hlášený pobyt dle zvláštního právního předpisu. Zákaz pobytu znamená pro pachatele přešupku zákaz zdržování se po danou dobu trvání zákazu na

⁶ zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

⁷ zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

⁸ zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

základě rozhodnutí správního orgánu na území obce nebo její části, ve které došlo opakovaně k přestupku. Obdobně jako u zákazu činnosti lze po uplynutí poloviny doby výkonu tohoto trestu od zbytku upustit.

Mezi ochranná opatření dle přestupkového zákona řadíme omezující opatření a zabránění věci. Omezující opatření se ukládají, když pachatel spáchá přestupek na určitých úsecích právních oblastí, jež jsou vymezeny v § 17 odst. 2 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.⁹ Omezující opatření spočívají v zákazu navštěvovat místa veřejně přístupná, místa, kde se konají sportovní, kulturní či jiné společenské aktivity. Omezující opatření může trvat maximálně po dobu jednoho roku za podmínky existence přímé souvislosti mezi přestupkem a případným uložením omezujícího opatření, musí být přiměřené vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přestupku a také se zohledňují osobní poměry pachatele.

Jak je uvedeno výše, jedna z možných sankcí je uložení propadnutí věci. O propadnutí věci nebude rozhodnuto, pokud pachatel, jenž je vlastníkem věci, nemůže být za přestupek stíhán, věc mu nenáleží nebo mu nenáleží zcela anebo nemůžeme označit konkrétní fyzickou osobu za pachatele, tedy vlastník věci není znám. V takovém případě se místo propadnutí věci uloží zabránění věci, jestli je vyžadována bezpečnost osob, majetku nebo obecného zájmu. Rozhodnutí o uložení sankce zabránění věci nemůže správní orgán vydat, pokud od spáchaného přestupku již uplynuly dva roky. Stejně jako v případě propadnutí věci se i zde při zabránění věci stává novým vlastníkem stát.

2.1.1.2. Část zvláštní

V části zvláštní jsou přestupky rozděleny do konkrétních úseků, jako jsou např. přestupky na úseku kultury, přestupky na úseku zemědělství a myslivosti, přestupky na úseku zdravotnictví, přestupky na úseku geologie apod., a v nich je definována jejich skutková podstata. Kromě vymezené skutkové podstaty přestupků v tomto zákoně je možné naleznout skutkové podstaty i ve zvláštních zákonech, které se věnují jednotlivým úsekům státní správy. Takovým zákonem na úseku ochrany přírody a krajiny je zrovna zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁹ zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích

2.1.1.3. Část procesní

Část procesní přestupkového zákona se věnuje procesním institutům, jež jsou vyvolané zvláštní povahou správně-trestní odpovědnosti. Pokud jsou některé otázky přestupkovým zákonem neupraveny, subsidiárně se použije správní řád. Takovým případem je například spáchání správních deliktů v podobě protiprávních činů fyzických osob, právnických osob a fyzických osob při podnikání z příčiny postrádání jak obecné hmotně-právní, tak zvláštní procesně-právní úpravy. V procesně-právní úpravě správního trestání schází jasné vymezení pojmu „správní delikt“, stanovení podmínek pro vznik odpovědnosti, určení podmínek, jež by vylučovaly protiprávnost, jednotnost v ukládání sankcí nebo také zvláštní úprava procesní v řízení o uložení sankce za jiný správní delikt atd. Správní řád ovšem neobsahuje nutná specifika pro sankční řízení. Z důvodu absence konkrétní hmotně-právní nebo i procesně-právní úpravy se pro založení odpovědnosti a pro její projednávání odkazovalo na obecné právní zásady, právní doktrínu, ústavní pořádek, analogii a také judikaturu správních soudů.¹⁰

2.1.2. Právní úprava odpovědnosti za přestupky od 1. 7. 2017

Od 1. července 2017 vstoupil v účinnost nový zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, jehož obsahem právní úpravy je hmotně-právní i procesně-právní stránka. Zákonem č. 183/2017 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákona o některých přestupcích, se pozměnila právní úprava celkem kolem 250 právních předpisů.¹¹ Ovšem část zvláštní je nově upravena zákonem č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, ve kterém jsou obsaženy skutkové podstaty pouze některých přestupků. Přesto jsou nadále i skutkové podstaty přestupků obsaženy ve speciálních zákonech v rámci státní správy. Na úseku ochrany životního prostředí nalezneme skutkové podstaty přestupků například ve stavebním zákoně, v zákoně o ochraně přírody a krajiny, v zákoně o lesích, v zákoně na ochranu zvířat proti týrání a zčásti i v zákoně o odpadech.¹²

¹⁰ MATES, Pavel a kol. *Základy správního práva trestního*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 204, ISBN 978-80-7400-567-1

¹¹ STAŇKOVÁ, K. *Kompletní reforma správního trestání v ČR – přehledně*. 2018 na <https://www.pravniprostor.cz/clanky/spravni-pravo/kompletni-reforma-spravniho-trestani-v-cr>

¹² DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 70, ISBN 80-7179-747-2

Nový zákon č. 250/2006 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, je členěn na část první – obecná ustanovení, část druhou – základy odpovědnosti za přestupek, část třetí – řízení o přestupcích a část čtvrtou – společná, přechodná a závěrečná ustanovení.

2.1.2.1. Část první

V části první tohoto zákona je vymezen předmět úpravy zákona a stanovení jeho působnosti časové, územní a osobní.

2.1.2.1.1. Předmět úpravy

„Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti za přestupek, druhy správních trestů a ochranných opatření a zásady pro jejich ukládání, postup před zahájením řízení o přestupku a postup v řízení o přestupku.“¹³

2.1.2.1.2. Časová působnost

Časová působnost je vymezena tím, že spáchaný přestupek konáním či opomenutím je posuzován podle zákona, který je v době jeho spáchání účinný. Výjimka, kdy se použije zákona pozdějšího, se uplatňuje tehdy, kdy by použití zákona pozdějšího bylo pro pachatele přestupku příznivější. Správní trest nebo ochranné opatření se ukládá dle zákona účinného v době, kdy se o přestupku rozhoduje.

2.1.2.1.3. Územní působnost

Územní působnost tohoto zákona se vztahuje na přestupky, které byly spáchaný na území České republiky. Za dopuštění se takového přestupku na území České republiky se považuje takové protiprávní jednání učiněné zcela nebo i jen zčásti na našem území se způsobenými nebo alespoň předpokládanými následky v podobě porušení nebo ohrožení zcela anebo i jen zčásti v cizině. Přestupek posuzovaný jako vykonaný na našem území je i protiprávní jednání, jež bylo učiněno v cizině s následkem poškození nebo porušení zákonem chráněného zájmu nebo i jen s úmyslem vzniku tohoto porušení či ohrožení v České republice, a to zcela anebo alespoň zčásti. Odpovědnost za přestupky, jež jsou spáchané v cizině státním občanem České republiky, osobou bez státní příslušnosti

¹³ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=555&CT1=0>

s trvalým pobytem na našem území, osobou právnickou či fyzickou osobou podnikající se sídlem v České republice nebo tato zde svou podnikatelskou činnost vykonává nebo tu má alespoň nemovitý majetek, bude posuzována dle našeho právního řádu, porušil-li povinnost uloženou naším právním řádem ke splnění i mimo naše území, dopustil-li se přestupku proti majetku nebo občanskému soužití a v poslední řadě, stanoví-li tak mezinárodní smlouva, jež je součástí našeho právního řádu.

2.1.2.1.4. Osobní působnost

Co se týká působnosti osobní, evidujeme určité výjimky, na které se působnost tohoto zákona pro projednání přestupku nevztahuje. Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, se nepoužije, pokud pachatelem přestupku je osoba požívající výsad a imunit podle jiného zákona nebo mezinárodního práva, také je-li pachatelem osoba podléhající vojenské kázeňské pravomoci, osoba ve výkonu vazby, výkonu trestu odnětí svobody nebo výkonu zabezpečovací detence a konečně osoba, jež je příslušníkem bezpečnostního sboru. Jestliže se pachatel přestupku stane později osobou požívající výsad a imunit, nelze již uložený správní trest vykonávat ani v jeho výkonu pokračovat. Dopustí-li se přestupku poslanci a senátoři, lze spáchané přestupky projednat dle tohoto zákona, pokud sami nepožádají o projednání přestupku v rámci disciplinárního řízení na základě jiných zákonů.

2.1.2.2. Část druhá

V části druhé jsou určeny podmínky pro vznik odpovědnosti za přestupek, a to jak pro právnické osoby, fyzické osoby, tak i fyzické osoby podnikající. Taktéž jsou zde uvedeny okolnosti vylučující protiprávnost jako je krajní nouze, nutná obrana, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně, podmínky pro zánik odpovědnosti za přestupek, ustanovení určená mladistvým, správní tresty a jejich ukládání.

2.1.2.2.1. Vznik odpovědnosti fyzických osob

Nový zákon o odpovědnosti za přestupky sjednotil podmínky pro vznik odpovědnosti za protiprávní jednání fyzických osob, právnických osob a

fyzických osob při podnikatelské činnosti. Všechna tato protiprávní jednání se nazývají přestupkem. Přestupek je v tomto zákoně v § 5 definován jako „... *společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin.*“¹⁴

Pro vznik odpovědnosti fyzických osob je nutné prokázat, že její jednání, jež naplňuje znaky přestupku, je zaviněné. Fyzická osoba je pachatelem přestupku, dovrší-li věku patnácti let a v některých případech je i požadována zvláštní vlastnost fyzické osoby, způsobilost nebo její postavení. K založení odpovědnosti fyzických osob je třeba existence příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním fyzické osoby a způsobeným následkem. Nová právní úprava přestupků zavádí i nový institut, a to přechod odpovědnosti právnické osoby za přestupek na jejího právního nástupce. Pokud tato právnická osoba má právních nástupců více, odpovídá za přestupek, jenž na právního nástupce přešel, jako by každý právní nástupce přestupek spáchal sám. V případě smrti fyzické osoby podnikající, přechází odpovědnost za přestupek na osobu, která v této její podnikatelské činnosti pokračuje. Stejně jako u právních nástupců u právnických osob, tak i zde v případě více pokračovatelů v podnikatelské činnosti odpovídají za přestupek každý z nich, jako by přestupek spáchal samostatně.

2.1.2.2.2. Vznik odpovědnosti právnických osob

Nová právní úprava českého právního řádu rozšířila typy pachatelů kriminálních deliktů – tedy trestní odpovědnost právnických osob. Tento nový subjekt trestné činnosti je upraven v zákoně č. 41/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim¹⁵. Důvodem, který vedl zákonodárce k vytvoření dalšího odpovědného subjektu, bylo především časté vyhýbání fyzických osob trestní odpovědnosti, které se odvolávaly na jednání v zájmu nebo jménem právnické osoby, na rozhodnutí kolektivního orgánu právnické osoby anebo takto maskovaly prostřednictvím právnické osoby nelegální činnost.¹⁶ Je ovšem zarážející, že zákonodárci opomněli upravit trestní odpovědnost právnických osob na úseku ochrany zvířat v lidské péči. Je pouze možné vyvozovat trestní odpovědnost fyzických osob jednajících např. jménem

¹⁴ zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

¹⁵ zákon č. 41/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

¹⁶ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu*. 1. vydání. Praha: Academia, 2013, s. 380 a násl., ISBN 978-80-200-2317-9

právnícké osoby, jako člen kolektivního statutárního orgánu či jako zaměstnanec apod., a tato úprava je z mého pohledu nedostačující.

U právníckých osob je nutné, aby kromě naplnění znaků přestupku, bylo toto protiprávní jednání přiřitatelné právnícké osobě tím, že fyzická osoba plnila úkoly zadávané právníckou osobou, právnícká osoba takovouto fyzickou osobu využívá pro svou činnost, anebo fyzická osoba jedná ku prospěchu či zájmu právnícké osoby. Typickým příkladem je zejména jednání statutárního orgánu, člena či zaměstnance. Při zjištění spáchání protiprávního jednání, jež je přestupkem, není nutné zjistit konkrétní fyzickou osobu, která přestupek spáchala, pokud toto protiprávní jednání je přiřitatelné právnícké osobě. Uplatňuje se tedy odpovědnost objektivní.

2.1.2.2.3. Vznik odpovědnosti fyzických osob podnikajících

Pokud podnikající fyzická osoba naplnila znaky přestupku dle nové právní úpravy takovým protiprávním jednáním, jež můžeme označit jako její podnikatelskou činnost nebo je toto protiprávní jednání v přímé souvislosti s její podnikatelskou činností, a zároveň jím porušila právní povinnosti jí určené, pak je tato podnikající fyzická osoba pachatelem přestupku. Pachatelem přestupku je podnikající fyzická osoba, i když jedná protiprávně sama nebo k protiprávnímu jednání došlo konáním jiné fyzické osoby, jež je přiřitatelné podnikající fyzické osobě. Pro vznik odpovědnosti fyzických osob podnikajících se nezkoumá forma zavinění, je to tedy odpovědnost objektivní. Existuje možnost zproštění odpovědnosti, kdy je liberačním důvodem prokázání, že fyzická osoba podnikající vynaložila veškeré úsilí požadované pro zabránění spáchání přestupku, vyjma situace, kdy tato fyzická osoba nevykonávala povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností fyzické osoby, jejíž jednání je odpovědnému subjektu přiřitatelné.¹⁷

2.1.2.2.4. Okolnosti vylučující protiprávnost

Okolnosti, které vylučují protiprávnost, způsobují, že přestupek není trestný od jeho počátku, ne jako v případě zániku odpovědnosti za přestupek, přičemž jeho trestnost zaniká až v důsledku splnění určitých podmínek. Zde možné okolnosti vylučující protiprávnost zákonodárce rozšířil z původních dvou –

¹⁷ MLSNA, Petr. *Reforma přestupkového práva – základní východiska, cíle a očekávání*. 2016 na <https://www.pravniprostor.cz/clanky/spravni-pravo/reforma-prestupkoveho-prava-zakladni-vychodiska-cile-a-ocekavani>

krajní nouze a nutná obrana navíc o svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně.

Jednou z takovýchto okolností je typicky krajní nouze, kdy reagujeme odvrácením přímo hrozícího nebezpečí vůči chráněnému zájmu zákonem. Samozřejmě naše reakce musí být přiměřená, tedy splňovat zásadu proporcionality. Nelze naše jednání posuzovat jako krajní nouzi, pokud toto hrozící nebezpečí bylo možno odvrátit jiným, šetrnějším způsobem. Jednáme-li proti přímo hrozícímu nebezpečí, tato reakce nesmí způsobit stejně závažný nebo snad závažnější následek, než který nám v tu danou chvíli hrozil, jinak nelze naše jednání posuzovat jako okolnost vylučující protiprávnost – jednání v krajní nouzi. Stejně tak byli-li jsme povinni toto nebezpečí například z důvodu povolání v bezpečnostních sborech snášet.

Dalším případem je okolnost vylučující protiprávnost – nutná obrana. Oproti krajní nouzi je zde ten rozdíl, že svým jednáním přímo odvracíme hrozící nebo trvajícím útok na zájem chráněný zákonem. Z toho vyplývá, že nemusí to nutně být nám hrozící nebo trvajícím útok, ale můžeme zasáhnout i proti agresorovi v případě útoku na osobu cizí. Platí taktéž zásada proporcionality, přičemž při jejím porušení nejde o klasifikaci jednání jako jednání v nutné obraně.

Svolení poškozeného dle § 26 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich znamená, že „... někdo jedná na základě svolení osoby, jejíž zájmy, o nichž tato osoba může bez omezení oprávněně rozhodovat, jsou činem dotčeny.“¹⁸ Toto svolení musí poškozený udělit osobě páchající čin jinak trestný jako přestupek dopředu anebo i současně s jejím jednáním. Nesmí být pochyb o tom, že poškozený dal svolení dobrovolně, určitě, vážně a srozumitelně. Může dojít k situaci, kdy přesto, že poškozený svolení osobě páchající čin jinak trestný jako přestupek nedal, i tak nebude toto jednání jako přestupek posuzováno, pokud jednající mohl důvodně předpokládat, že by poškozený vzhledem k okolnostem a svým poměrům toto svolení nakonec udělil. Souhlas poškozeného nelze použít pro souhlas k ublížení na zdraví.

Další okolností, která umožňuje vyloučení protiprávnosti, je tzv. přípustné riziko. Přípustné riziko znamená, jestliže v době rozhodování o dalším postupu v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, vykonáváme v rámci

¹⁸ zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

svého zaměstnání, povolání, postavení či funkce nebo v rámci svého předmětu činnosti společensky prospěšnou činnost a touto činností ohrozíme nebo porušíme zájem chráněný zákonem a zároveň splňujeme podmínky, že prospěšného výsledku nejsme schopni dosáhnout jinou cestou, pak takové jinak protiprávní jednání nelze považovat za přestupek. Přípustné riziko je vyloučeno v případě ohrožení zdraví nebo života člověka, nedal-li k tomuto možnému následku dle jiných právních předpisů poškozený souhlas. Přípustné riziko, které podstoupíme, musí být přiměřené vzhledem k dosaženému výsledku, nesmí toto jinak protiprávní jednání se přičít jinému právnímu předpisu, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo dobrým mravům.

Posledním případem okolnosti vylučující protiprávnost je oprávněné použití zbraně. Použití zbraně se nepovažuje za přestupek, je-li toto použití oprávněné, a to na základě a v mezích jiného právního předpisu.

2.1.2.2.5. Zánik odpovědnosti

Odpovědnost za přestupek může zaniknout hned z několika důvodů – uplynutím promlčecí doby, smrtí fyzické osoby, zánikem právnické osoby, nemá-li právního nástupce, anebo vyhlášením amnestie. Přestupek má dvě promlčecí doby, první doba činí jeden rok a ta druhá tři roky s tím, že jde o přestupek, za který lze uložit pokutu alespoň ve výši 100.000,- Kč. Promlčecí doba běží ode dne následujícího po dni, kdy byl přestupek spáchán. Do běhu promlčecí doby se nepočítají doby, kdy se pro stejný čin vedlo trestní řízení nebo soudní řízení správní, kdy bylo řízení o přestupku přerušeno s očekáváním, že obviněnému z přestupku se uloží přísnější trest v řízení trestním a doba, po kterou trvalo podmíněně upuštění od uložení správního trestu. Promlčecí doba může být také přerušena, čímž dochází ke vzniku promlčecí doby nové. Pokud je promlčecí doba přerušena oznámením o zahájení řízení o přestupku, vydáním rozhodnutí, jímž je obviněný uznán vinným, vydáním rozhodnutí o schválení dohody o narovnání, odpovědnost za přestupek zaniká nejpozději 3 roky od jeho spáchání. Výjimkou je zánik odpovědnosti za přestupek nejpozději 5 let od jeho spáchání, jedná-li se o přestupek s možným uložením pokuty alespoň ve výši 100.000,- Kč.

O přechodu odpovědnosti na právního zástupce v případě odpovědnosti právnického osoby a přechodu odpovědnosti podnikající fyzické osoby na

pokračovatele v její podnikatelské činnosti jsem se již zmínila v podkapitole č. 2.1.2.2.1.

2.1.2.2.6. Správní tresty

Oproti původní úpravě jsou i zde - v oblasti správního trestání, určité změny. Potrestání osoby za způsobený následek protiprávním jednáním – přestupkem, už není nazýváno sankcí, jak bylo ve starší přestupkové úpravě, ale správním trestem. Díky současné právní úpravě již nelze uložit správní trest v podobě zákazu pobytu, ale naopak přibyly nové druhy správních trestů – propadnutí náhradní hodnoty a zveřejnění rozhodnutí o přestupku. Co se týče ochranných opatření, tak novinkou je zabrání náhradní hodnoty.

Správní trest propadnutí náhradní hodnoty se použije, zničí-li pachatel věc, která mohla být předmětem správního trestu propadnutí věci, nebo takovou věc poškodí, zcizí, zatají její existenci, zužitkuje ji anebo se stane neupotřebitelnou. Propadnutí náhradní hodnoty může odpovídat částce až ve výši hodnoty takovéto věci. Tato částka, tedy náhradní hodnota, se pak stává majetkem státu.

Dalším novým správním trestem je zveřejnění rozhodnutí o přestupku, které lze uložit právnické osobě a fyzické osobě podnikající. Správní orgán postupuje při ukládání tohoto trestu přiměřeně k povaze a závažnosti přestupku. Rozhodnutí se nezveřejňuje celé, ale pouze výroková část, která obsahuje výrok o uložení právě tohoto trestu a lhůtu určenou k jeho zveřejnění, jež nesmí přesáhnout dobu šesti měsíců. Rozhodnutí lze zveřejnit až po nabytí právní moci. Správní orgán rozhodnutí zveřejní na vlastní náklady, je-li správním orgánem rozhodujícím v prvním stupni, vyvěšením na úřední desce nejdéle po dobu dvou měsíců a také zveřejněním ve veřejném sdělovacím prostředku, ovšem to je už na náklady pachatele přestupku.

Zabrání náhradní hodnoty je novým druhem ochranného opatření. Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve svém § 54 říká: *„Jestliže ten, komu náleží věc, která by mohla být zabráná, ji před zabráním zničí, poškodí, zcizí, zatají, učiní neupotřebitelnou nebo zužitkuje, nebo jestliže jinak zabrání takové věci zmaří, může mu být uloženo zabrání náhradní hodnoty až do*

výše, která odpovídá hodnotě takové věci. Vlastníkem zabrané náhradní hodnoty se stává stát.“¹⁹

Další bod, který postrádala původní přestupková úprava, bylo přihlídnutí správního orgánu při ukládání správních sankcí k přitěžujícím nebo k polehčujícím okolnostem. Polehčující okolností může být pachatelův věk blízký k věku mladistvých, pachatel spáchal přestupek, aby odvrátil útok nebo jiné nebezpečí anebo nedodržel zásadu přiměřenosti u jiné okolnosti vylučující protiprávnost. Jako polehčující okolnost se posuzuje třeba i pozitivní přístup pachatele (dobrovolná náhrada škody, pomoc při odstraňování škodlivého následku) ke vzniklé škodě jím spáchaným přestupkem. Jestliže pachatel přestupku se sám udal správnímu orgánu, přestupek oznámil a napomáhal při jeho objasnění nebo také přestupek spáchal v psychickém vypětí – pod vlivem hrozby, nátlaku či pod tlakem podřízenosti nebo závislosti na jiné osobě, i v těchto případech správní orgán zohlední okolnosti, za nichž byl přestupek spáchán, a uloží pachateli přestupku mírnější správní trest.

2.1.2.3. Část třetí

Následuje část třetí, v níž je upraveno řízení o přestupcích, tedy příslušnost správních orgánů, postup před zahájením řízení, postup v řízení a jeho průběh. V této části jsou i vyjmenovány zvláštní druhy řízení, a to společné řízení, řízení o náhradě škody a o vydání bezdůvodného obohacení, příkazní řízení, ukládání napomenutí a pokuty příkazem na místě a v poslední řadě příkaz na místě a příkazový blok. O procesně-právní úpravě a její rozdílnosti mezi původní a současnou právní úpravou podrobněji pojednám v kapitole s názvem Procesní srovnání zákonů č. 200/1990 Sb. Zákon České národní rady o přestupcích a č. 250/2016 Sb. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich mé diplomové práce.

2.2. Právní odpovědnost v oblasti práva životního prostředí

Odpovědností v oblasti práva životního prostředí je myšlena odpovědnost za taková protiprávní jednání, jimiž se porušují předpisy na úseku práva životního prostředí. Tato protiprávní jednání označujeme obecně jako správní delikt. Pojem správní delikt se od července 2017 podřadil pod konkrétně definovaný pojem

¹⁹ zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

zákonem č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, - přestupek. Přestupků se nově mohou dopustit kromě fyzických osob i právnické osoby a fyzické osoby podnikající. Pro vznik odpovědnosti za protiprávní jednání je klíčové určit, která osoba a v jakém postavení se protiprávního jednání dopustila. Při protiprávních jednáních spáchaných fyzickými osobami se jedná o odpovědnost za zavinění (subjektivní odpovědnost), zatímco při protiprávních jednáních spáchaných právnickými osobami a fyzickými osobami při výkonu podnikání se jedná o odpovědnost za následek (objektivní odpovědnost).²⁰

Správní delikty právnických osob a později i fyzických osob související s jejich výkonem podnikatelské činnosti našly své uplatnění až zhruba v 70. letech 20. století. V důsledku růstu vzniku dalších právnických osob a také stále více častého vzniku oprávnění fyzických osob podnikat se jevílo jako potřebné zavést kategorii objektivní deliktní odpovědnosti. Stalo se tak především z toho důvodu, že tyto osoby svým působením mohou svým jednáním a svými možnostmi významně přispět k tíži životního prostředí a více zapříčinit škody na životním prostředí, např. způsobením ekologické újmy, znečišťováním či poškozováním životního prostředí.

V současné době se problematika životního prostředí jeví jako čím dál více diskutovaným tématem. Ačkoliv se akademici a ekologové snaží řešit, jak účinně přispět ke zlepšení životního prostředí, výsledky nejsou příliš efektivní. Dnešní společnost totiž neoplývá natolik velkým společenským a politickým zájmem, aby se zabývala otázkami týkajícími se životního prostředí. Společnost se nezaměřuje na předcházení vzniku ztrát na životním prostředí či na jejich nápravě, dokud nebude naše příroda a krajina v tak naléhavém stavu, který budeme moct označit za stav havarijní. V současnosti neexistuje jednotný pohled na členění právní odpovědnosti v oblasti životního prostředí na jednotlivé či konkrétní kategorie, avšak obecně se ustálilo, že právní odpovědnost v právu životního prostředí se dělí na dvě oblasti – odpovědnost morální a odpovědnost právní. Česká odborná literatura označuje také odpovědnost právní za ekologicko-právní odpovědnost.²¹

2.2.1. Ekologicko-právní odpovědnost

²⁰ DAMOHORSKÝ, M. a kolektiv *Právo životního prostředí*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 69, ISBN 80-7179-747-2

²¹ DAMOHORSKÝ, M. a kolektiv, *Právo životního prostředí*, Praha: C. H. Beck, 2003, s. 64, ISBN 80-7179-747-2

Ekologicko-právní odpovědnost, nebo chcete-li odpovědnost právní, v oblasti práva životního prostředí v sobě zahrnuje nejen odpovědnost deliktní, ale i odpovědnost za ztráty na životním prostředí. Tento druh odpovědnosti se shoduje v mnohém s obecnou právní odpovědností, avšak odlišují se jak v samotné právní úpravě, tak v její aplikaci. Do tohoto druhu odpovědnosti však můžeme zahrnout odpovědnost deliktní a odpovědnost za ztráty na životním prostředí. V rámci českého práva se užije odpovědnost objektivní, tedy za následek, i odpovědnost subjektivní, za zavinění.

2.2.1.1. Deliktní odpovědnost

Člověk je deliktně odpovědný v okamžiku, kdy se dopustí protiprávního jednání, kterým poruší určitá jednotlivá ustanovení chránící životní prostředí a jeho složky. Deliktní odpovědnost se uplatňuje jak v trestní rovině, tak v rovině správní. Trestní odpovědnost nastává ve chvíli, kdy naše protiprávní jednání lze klasifikovat jako trestný čin. Judikaturou Ústavního soudu, která pojednává o protiprávním jednání klasifikovaném jako trestný čin neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami dle § 299 odst. 2 a odst. 4 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění účinném do 30. června 2011, a jako trestný čin padělání a pozměnění veřejné listiny ve smyslu ustanovení § 348 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, je usnesení Ústavního soudu III. ÚS 3871/14 ze dne 2. 4. 2015.²² Stěžovatel se měl trestných činů dopustit v rámci organizované skupiny, přičemž tento dle svých tvrzení je nevinný a dne 9. 12. 2014 podal k Ústavnímu soudu stížnost, kterou svůj návrh na zrušení původních rozhodnutí soudů - Okresního soudu v Hodoníně, Krajského soudu v Brně a Nejvyššího soudu odůvodňuje tím, že jejich rozhodnutí byla porušena stěžovatelova ústavní práva zaručená Listinou základních práv a svobod v čl. 10 a čl. 36. Ústavní soud přihlédl ke všem relevantním důkazům a shledal ústavní stížnost jako neopodstatněnou a dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1992 Sb., o Ústavním soudu,²³ ji odmítl.

Správní odpovědnost se použije v situaci, kdy je protiprávní jednání správním deliktem - přestupkem (administrativní). V praxi bývá častěji využívána odpovědnost správní.

²² Usnesení Ústavního soudu III. ÚS 3871/14 ze dne 2. 4. 2015

²³ zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

Za poslední roky evidujeme vyšší nárůst závažnosti protiprávních činů zaměřených proti životnímu prostředí, proto trestněprávní odpovědnost zaujímá v trestání za protiprávní jednání proti životnímu prostředí stále důležitější postavení. K tomuto navýšení dochází zejména ve spojitosti s organizovaným zločinem a se stále vzrůstající vzácností a nedostupností některých druhů živočichů a rostlin, jež jsou více ohrožovány, poškozovány či ničeny.

Již před rokem 1989 na území České republiky bylo využíváno trestní právo jako ochrana životního prostředí, avšak omezeně. Zásadní změnu přinesly dvě novely trestního zákona v 80. – 90. letech 20. století, jež udaly nový směr trestní odpovědnosti v oblasti životního prostředí a stanovily tak skutkovou podstatu trestného činu „ohrožení životního prostředí“ a zvýšenou trestněprávní ochranu na úseku odpovědnosti veřejných stráží jako veřejných činitelů. Do této doby se aplikovalo trestní právo v oblasti životního prostředí dle ustanovení o trestných činech hospodářských, ustanovení o trestných činech zneužívání pravomoci veřejného činitele, obecného ohrožení atd.

Další významnou změnou v oblasti trestního trestání přinesla novela trestního zákona z r. 2002, která rozvedla skutkové podstaty trestných činů proti složkám životního prostředí a rozdělila skutkové podstaty na obecné, zvláštní a ostatní. Do obecných skutkových podstat trestných činů se řadilo např. dle § 181a zákona č. 134/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ohrožení a poškození životního prostředí: *„Kdo úmyslně znečistí nebo jiným způsobem poškodí půdu, vodu, ovzduší, les nebo jinou složku životního prostředí tím, že poruší předpisy o ochraně životního prostředí nebo předpisy o ochraně a využívání přírodních zdrojů a na větším území, na zvláště chráněném území nebo ve vodním zdroji, u něhož je stanoveno ochranné pásmo, ohrozí společenstva nebo populace volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin, nebo kdo úmyslně poškození životního prostředí zvýší či ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.“*²⁴ Do zvláštních skutkových podstat spadaly skutkové podstaty ve speciálních případech, např. pytláctví, poškozování lesa těžbou. Do poslední skupiny se řadily skutkové podstaty trestných činů jako zneužívání pravomoci veřejného činitele, poškozování cizí věci apod.

²⁴ zákon č. 134/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Ve snaze sjednotit kriminalizaci každého jednání proti taxativně vyjmenovaným složkám životního prostředí v národních právních řádech byla v roce 1998 Radou Evropy přijata tzv. Evropská konvence o trestněprávní ochraně životního prostředí, avšak tato dosud nenabyla účinnosti.

Současný trestní zákoník č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zavádí samostatnou část – „Trestné činy proti životnímu prostředí“ v hlavě VIII. § 293.²⁵ Protiprávní jednání je posuzováno dle tohoto zákona v případě, že se jedná o protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Trestní právo v oblasti ochrany životního prostředí je stále ve vývinu již od konce 20. století a plní roli zajištění dodržování povinností, které jsou stanoveny osobám právě ve vztahu k životnímu prostředí. Dle mého názoru se určitě bude postupem času důležitost role trestního práva v rámci ochrany životního prostředí zvyšovat. Pro účinnější sankcionování protiprávních jednání proti životnímu prostředí připadá v úvahu přijetí evropské směrnice č. 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí, jež se snaží efektivněji chránit životní prostředí a podporuje vymahatelnost evropského práva v oblasti jeho ochrany. Tato evropská směrnice se zabývá harmonizací stávajících skutkových podstat v rámci celé Evropské unie, sjednocením stanovením druhů sankcí a určením jejich výše. Taktéž pojednává o odpovědnosti právnických osob.

2.2.1.2. Odpovědnost za ztráty na životním prostředí

Za ztráty na životním prostředí považujeme vzniklé škody na životním prostředí ve smyslu ekonomickém i ve smyslu ekologickém. Jestliže protiprávním jednáním byla způsobena újma ekologická, nastupuje institut veřejnoprávního typu - odpovědnost za ekologickou újmu. Ekologická újma je definována v § 10 v zákoně č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, který tento nový pojem zavedl především z důvodu nezbytné potřeby uplatňovat odpovědnost za ztráty i vůči vlastníkově věci, což soukromoprávní odpovědnost za způsobené škody neumožňovala: „*Ekologická újma je ztráta nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti.*“²⁶ Ekologická újma se tedy dotýká nejen vlastníka věci, ale i jiných osob, třeba i na věcech které nejsou předmětem něčího vlastnictví, a to ve smyslu biologickém, estetickém a kulturním. Velmi často ji lze

²⁵ zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

²⁶ zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí

jen s obtížemi vyčíslit a vzniklý následek napravit. O některých možných způsobech řešení způsobené ekologické újmy se vyjadřuje zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí (obnovení přirozených funkcí narušeného ekosystému nebo jeho části, náhradní plnění), o nichž rozhodne příslušný orgán státní správy. Konkrétní úprava pro realizování nápravy ekologické újmy není v českém právním řádu přímo uplatněna, užijí se obecné předpisy o odpovědnosti za škodu a její náhradě, nevylučuje-li to zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí. Je však stanoveno, že oprávněným ze vzniklé ekologické újmy je stát a povinní jsou hierarchicky seřazeni – původce, pak vlastník dotčené nemovitosti a v poslední řadě stát, který garantuje stav životního prostředí. Pro zavedení v pořadí druhého povinného – vlastníka, bylo důvodem získání prostředků za náhradu škody pro jistotu, že je skutečně využije pro účely k těmto prostředkům určené.

3. Procesní srovnání zákonů č. 200/1990 Sb. Zákon České národní rady o přestupcích a č. 250/2016 Sb. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

V oblasti přestupkového práva došlo 1. 7. 2017 k zásadní změně, kterou vyvolal nový zákon o přestupcích - zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízeních o nich (dále také „přestupkový zákon“), jenž nahradil původní přestupkovou úpravu – zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích. Ačkoliv přestupkový zákon sám vztah ke správnímu řádu nevyjadřuje, subsidiární použití správního řádu ale můžeme dovodit z § 1 odst. 2, správního řádu.²⁷ Procesně-právní úpravu nalezneme v přestupkovém zákoně v části třetí - Řízení o přestupcích a v části čtvrté – Společná, přechodná a závěrečná ustanovení. Řízení o přestupcích je zvláštním druhem správního řízení, jež je obsaženo kromě v přestupkovém zákoně také v některých zvláštních zákonech stanovující příslušnost k projednávání přestupků na jednotlivých úsecích veřejné správy. V této kapitole podrobněji zmíním odlišnosti po procesně-právní stránce mezi dosavadní přestupkovou úpravou a úpravou novou.

3.1. Příslušnost

*„Jak zákon o přestupcích z roku 1990, který byl mj. v ustanoveních o věcné příslušnosti vícekrát novelizován, tak i přestupkový zákon určují jeden druh správního orgánu, který projednává přestupky nejen ve věcech, ve kterých tento orgán vykonává státní správu (které spravuje), ale i ostatní přestupky, pokud k jejich projednání nejsou příslušné jiné správní orgány.“*²⁸ Věcně příslušný správní orgán k projednávání přestupků je obecní úřad obce s rozšířenou působností, nestanoví-li zákon jinak, a správní orgán, jež má v kompetenci projednávání přestupků proti pořádku v územní samosprávě, proti veřejnému pořádku, proti občanskému soužití a proti majetku je obecní úřad vykonávající přenesenou působnost v základním rozsahu. Rozdílem oproti původní úpravě je nestanovení věcné příslušnosti obecního úřadu k řízení o přestupcích proti pořádku v státní správě ve věcech, které jsou obecnímu úřadu svěřeny, a také funkční příslušnost komise pro projednávání přestupků jako zvláštního orgánu obce namísto obecního úřadu. Komisi pro projednávání přestupků zřizuje starosta

²⁷ zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

²⁸ KOPECKÝ, M. *Příslušnost v řízení o přestupcích*. In.: Správní právo, 2017, roč. 50, č. 6, s. 300, ISSN 0139-6005

obce a zároveň určí, které přestupky bude komise projednávat. V případě, že správní orgán by měl být účastníkem řízení a zároveň v něm měl rozhodovat, musí jiný věcně příslušný správní orgán k rozhodování o přestupku určit nadřízený správní orgán. Takovouto situaci označujeme jako tzv. nebezpečí systémové podjatosti.

Pravidlo pro určení místní příslušnosti je stejné jako v původní přestupkové úpravě, a tedy, že místně příslušný je ten správní orgán, v jehož správním obvodu byl přestupek spáchán. Nelze-li takto místní příslušnost určit anebo byl-li přestupek spáchán v cizině, je určovatelem pro místně příslušný správní orgán v jeho obvodu posledně známý trvalý pobyt fyzické osoby, která je státním občanem České republiky nebo je osobou bez státní příslušnosti a má povolený trvalý pobyt na území České republiky, naposledy uvedené sídlo právnické nebo podnikající fyzické osoby, existence jejího nemovitého majetku na území České republiky nebo tato vykonává či vykonávala svou činnost v jeho obvodu. Pokud dle předchozího nelze určit místní příslušnost, použije se pravidlo místní příslušnosti dle správního obvodu, ve kterém vyšel přestupek nejdříve najevo.

3.2. Účastníci přestupkového řízení

Oproti zákonu č. 200/1990 Sb., o přestupcích, kdy byl účastníkem řízení i navrhovatel, jsou nyní účastníky řízení obviněný, poškozený a vlastník věci, která byla nebo může být zabrána. V novém přestupkovém zákoně již účastníkem řízení není navrhovatel, na jehož návrh bylo řízení o přestupku zahájeno. O pochybnostech týkajících se postavení navrhovatele jako účastníka řízení se vyjádřila i doc. JUDr. Helena Prášková, CSc. ve svém článku Nový správní řád a řízení o správních deliktech,²⁹ na druhou stranu opačný názor zastával J. Vedral v článku Přestupkové řízení a nový správní řád.³⁰ Současný přestupkový zákon ovšem zavedl novou osobu s mnoha procesními právy - osoba přímo postižena spácháním přestupku, na jejímž udělení souhlasu závisí zahájení nebo pokračování přestupkového řízení. Není považována za účastníka řízení, ale oplývá řadou procesních práv např. na vyrozměnění o zahájení řízení, právo

²⁹ PRÁŠKOVÁ, H. Nový správní řád a řízení o správních deliktech. In: Nový správní řád. Praha: ASPI, 2005, s. 287

³⁰ VEDRAL, J. Přestupkové řízení a nový správní řád. In: Správní právo. 2006, č. 3, s. 160, ISSN 0139-6005

navrhovat důkazy a činit jiné návrhy po celou dobu řízení, nahlížet do spisu, účastnit se ústního jednání, právo na oznámení rozhodnutí, atd. Oproti navrhovateli je mezi těmito osobami rozdíl v tom, že osoba přímo postižena spácháním přestupku dává správnímu orgánu pouze podnět k zahájení řízení a správní orgán tak učiní z moci úřední. Podobná procesní práva jako osoba přímo postižena spácháním přestupku uplatňují také zákonný zástupce, opatrovník mladistvého obviněného a OSPOD.³¹ Vzhledem k procesním právům osoby přímo postižené spácháním přestupku mají tyto právo zvolit mladistvému obviněnému zmocněnce či právo podávat ve prospěch mladistvého opravné prostředky.

Obviněného z přestupku označujeme za obviněného od okamžiku, kdy je vůči němu proveden první procesní úkon jako např. oznámení o zahájení řízení. Platí zásada presumpce nevin, tedy dokud obviněnému není pravomocně prokázána vina, nahlížíme na něj jako na nevinného. Také se uplatňuje zásada *ne bis in idem* v tom smyslu, že: „...nikdo nemůže být stíhán a potrestán za tentýž skutek vícekrát na základě téhož zákonného ustanovení nebo na základě více ustanovení, která však chrání totožný veřejný zájem (skutkové podstaty mají stejný objekt).³² V případě pochybností o jeho vině rozhodne správní orgán ve prospěch obviněného, tedy uplatňuje se zásada *in dubio pro reo*. Poškozený je označen za účastníka řízení, pokud v řízení uplatňuje nárok na náhradu škody nebo vydání bezdůvodného obohacení, o němž je vyrozumíván správním orgánem, a musí jej uplatnit nejpozději při prvním ústním jednání nebo v určené lhůtě. Posledním účastníkem řízení je vlastník věci, která může být nebo byla zabráná. Je účastníkem řízení pouze v té části řízení, ve které se rozhoduje o jeho právech.

3.3. Postup před zahájením přestupkového řízení

V původní přestupkové právní úpravě se přestupky projednávaly z úřední povinnosti, pokud nešlo o přestupky nutné projednávat jen na návrh. Podkladem pro zahájení řízení o přestupku bylo oznámení státního orgánu, orgánu policie nebo obce, právnické osoby nebo občana o přestupku, poznatek z vlastní činnosti správního orgánu nebo postoupení věci orgánem činným v trestním řízení. Řízení

³¹ Orgán sociálně-právní ochrany dětí

³² HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo: obecná část*. 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 422, ISBN 978-80-7179-254-3

o přestupku správní orgán zahájil nejpozději do šedesáti dnů, pokud neshledal důvod pro postoupení věci jinému orgánu nebo věc neodložil.

Nový přestupkový zákon stanoví, že pokud mají správní orgány a orgány policie (včetně vojenské) důvodné podezření o spáchání přestupku a samy tyto orgány nejsou příslušné přestupek projednat, jsou povinny oznámit bez zbytečného odkladu tuto skutečnost příslušnému správnímu orgánu. V některých případech přestupků např. na úseku silničního provozu, mají orgány policie povinnost provést nezbytná šetření ke zjištění osoby podezřelé a k zajištění důkazních prostředků. Na základě zjištěných skutečností sepiší úřední záznam, který je podkladem pro zahájení přestupkového řízení. Dle vyhodnocení protiprávního jednání orgán policie předá věc příslušnému správnímu orgánu nebo jde-li o trestný čin, tak orgánu činnému v trestním řízení. Pokud se orgánu policie nepodaří naplnit podezření ze spáchání přestupku, věc odloží. Princip součinnosti se uplatní v podobě prověřování oznámení o přestupku orgány policie nebo jinými správními orgány, provedením nezbytných úkonů potřebných k projednání přestupku a k výkonu rozhodnutí, a to na žádost orgánu příslušnému k projednání přestupku. Odložit věc může i správní orgán příslušný k projednání přestupku, obligatorně když např. oznámení neodůvodňuje zahájení řízení, chybí odpovědnost pachatele z důvodu nedosažení potřebného věku apod., fakultativně dle § 76 odst. 5 písm. a) pokud: „*Podezřelý z přestupku spáchal jedním skutkem více přestupků, které nebyly projednány ve společném řízení, a správní trest uložený za některý z nich lze považovat za postačující*“³³, nebo by možný hrozící správní trest byl bezvýznamný vedle trestu, jenž byl podezřelému z přestupku uložen v trestním řízení za jiný skutek.

3.4. Zahájení přestupkového řízení

Ve starém zákonu o přestupcích bylo zahajováno řízení z úřední povinnosti i na návrh. Dnes již návrhové řízení neexistuje a k zahájení řízení dochází při každém přestupku, který správní orgán zjistí, což nazýváme zásadou legality. Poté postupuje ve věci dle principu oficiality - z moci úřední. Nelze zahájit řízení za předpokladu, že mu brání existence překážek věci rozhodnuté, nebo-li *res iudicatae*, a věci zahájené, nebo-li *res litispendence*. Řízení je považováno za zahájené od okamžiku, kdy je oznámení o zahájení řízení

³³ zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

podezřelému z přestupku doručeno nebo je ústně vyhlášeno a správní orgán vydá účastníkům řízení na požádání potvrzení o ústním vyhlášení oznámení o zahájení řízení. V případě společného řízení se zahájení řízení považuje od doručení oznámení o zahájení řízení všem podezřelým z přestupku. V některých případech je třeba souhlasu osoby přímo postižené spácháním přestupku k zahájení řízení nebo k jeho pokračování. Tento souhlas může být vzat zpět, a to až do vydání odvolání s tím, že možnost následného opětovného udělení souhlasu je vyloučena. Podmínky udělení souhlasu pro zahájení řízení nebo pokračování v něm se nevztahuje na řízení o přestupku, jímž byla postižena mladistvá osoba nebo byl-li přestupek důvodem vykázaní ze společného obydlí, v této situaci správní orgán zahájí nebo pokračuje v řízení i bez jejího souhlasu.

Podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, bylo při konání řízení o přestupku správním orgánem v prvním stupni nařízeno ústní jednání i byl-li obviněným z přestupku mladistvý. Pro správní řízení je spíše typická neveřejnost a písemnost, avšak správní řád předpokládá ve svém § 49 stanovení případů, kdy je ústnost jednání ke splnění účelu řízení a k uplatnění práv účastníků nezbytná. Dnešní právní úprava připouští, že správní orgán může nařídit ústní jednání, ale již to není stanoveno obligatorně, nýbrž fakultativně. Ústní jednání správní orgán nařídí na požádání obviněného, považuje-li to za nezbytné k uplatnění jeho práv, někdy i bez požádání obviněného, je-li to nutné pro zjištění stavu věci a je-li obviněným z přestupků mladistvý. Obdobně může o ústní jednání žádat i poškozený, přičemž správní orgán nařídí ústní jednání pro nutnost vydání rozhodnutí o jeho nároku na náhradu škodu nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Přestupkový zákon připouští možnost konat ústní jednání bez přítomnosti obviněného za podmínek, že byl řádně předvolán a souhlasí s konáním jednání i bez své přítomnosti, pokud se náležitě nebo bez dostatečného důvodu neomluví z absence na předvolání.

3.5. Dokazování

Novinkou v dokazování je zavedení nového důkazního prostředku – výslech obviněného. Pro výslech obviněného platí stejné podmínky jako pro svědka, který má být vyslýchán. Správní orgán obviněného poučí o svém právu nevyprávět a o zákazu provádět výslech. Není přípustné, aby správní orgán obviněného nutil k výpovědi nebo k doznání. Během dokazování mají účastníci řízení také právo klást otázky sobě navzájem, svědkům a znalcům. Dotazovaná

osoba má možnost odmítnout odpovědět na položené otázky ve chvíli, kdy splňuje stejné podmínky jako při odmítnutí odpovědi svědkem. Pokud má správní orgán důvodné podezření, že se obviněný bude vyhýbat potrestání za přestupek či výkonu správního trestu, bude řízení o přestupku, výkon správního trestu nebo náhradu škody či vydání bezdůvodného obohacení poškozenému mařit nebo ztěžovat řízení nebo odmítat splnit nároky přiznané poškozenému, může správní orgán podezřelému ze spáchání přestupku uložit příkazem nebo příkazovým blokem záruku za splnění povinnosti i před zahájením řízení o něm. Pominou-li důvody pro uložení záruky, správní orgán její uložení zruší a vrátí ji obviněnému.

3.6. Zákaz zrušení, zániku a přeměny právnické osoby

Nový přestupkový zákon dovoluje správnímu orgánu, aby rozhodnul o zákazu zrušení, zániku a přeměny právnické osoby domnívá-li se, že obviněná právnická osoba by se tímto vyhýbala potrestání za spáchané přestupky, výkonu správního trestu, mohla mařit nárok na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení. Postup správního orgánu musí být přiměřený vzhledem k závažnosti spáchaného přestupku touto právnickou osobou. Jestliže právnická osoba byla založena na dobu určitou nebo k dosažení určitého cíle a tato doba uplynula nebo se tento cíl naplnil, hledí se na ni do pravomocného skončení věci jako na právnickou osobu založenou na dobu neurčitou.

3.7. Přerušování a zastavení přestupkového řízení

Doposud se řízení nepřerušovalo, když správní orgán měl povinnost rozhodnout o vrácené věci o přestupku, přičemž zároveň pokračovalo řízení o kasační stížnosti u Nejvyššího správního soudu proti rozhodnutí krajského soudu. Nyní v takovéto situaci nařídí správní orgán přerušování řízení, dokud Nejvyšší správní soud nerozhodne o kasační stížnosti. Fakultativně správní orgán řízení přerušuje, pokud obviněný není pro duševní poruchu, která vznikla až po spáchání skutku, jenž je předmětem řízení, dočasně schopen chápat smysl řízení. Správní orgán jen oprávněn přerušit řízení také tehdy, pokud obviněnému za jiný skutek hrozí nepoměrně vyšší trest v trestním řízení oproti tomu trestu, který by ho čekal v řízení o přestupku.

Správní orgán usnesením zastaví řízení například, nestal-li se skutek, o němž se vede řízení, není-li přestupkem, spáchání přestupku nebylo obviněnému

prokázáno, požívá-li obviněný výsady a imunity dle mezinárodního práva nebo podle jiného zákona nebo je-li senátorem či poslancem, který požaduje projednání přestupku v disciplinárním řízení, nespáchal jej obviněný, nebyl obviněnému prokázán, není přestupkem, obviněný zemřel nebo zanikl, jedná-li se o přestupek, který lze projednat pouze se souhlasem osoby přímo postižené spácháním přestupku a další. Usnesení může být rozhodnutím meritorním i nikoliv. V původní přestupkové úpravě platilo, že meritorní účinky má pouze forma rozhodnutí správního orgánu.

3.8. Narovnání

Co bychom marně hledali ve starém přestupkovém zákoně, by byl institut narovnání. Narovnání představuje dohodu mezi obviněným a poškozeným, kterou správní orgán rozhodnutím schválí, jestliže to není v rozporu s veřejným zájmem, je takové rozhodnutí dostačující vzhledem k povaze a závažnosti přestupku. Obviněný pro schválení dohody musí svobodně, vážně a určitě prohlásit, že skutek, pro nějž je stíhán, spáchal. Dále je třeba, aby obviněný uhradil poškozenému škodu nebo mu vydal bezdůvodné obohacení a složil na účet správního orgánu peněžní částku určenou k veřejně prospěšným účelům. Správní orgán před vydáním rozhodnutí vyslechne jak obviněného, tak poškozeného, aby se ujistil, že způsob, jímž byla dohoda o narovnání uzavřena, byl dobrovolný a zda s jejím obsahem oba účastníci řízení souhlasí. Následně poučí obviněného o právních důsledcích rozhodnutí o schválení dohody o narovnání, který nabytím právní moci ukončuje řízení.

3.9. Odvolání

Jako odlišnost oproti staré přestupkové úpravě shledávám absenci možnosti odvolání navrhovatele z důvodu, že v současnosti již návrhové řízení o přestupcích neexistuje. Poškozený se může odvolat proti výroku o nároku na náhradu škody, ale i nároku na vydání bezdůvodného obohacení a výroku o nákladech s těmito nároky spojenými. Ve věcech mladistvých mají právo se odvolat v jejich prospěch zákonní zástupci, opatrovníci, OSPOD proti výroku o vině, správním trestu, ochranném opatření a o nároku na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení. S přidáním možného výroku nejen o zabránění věci, ale i náhradní hodnoty, se může vlastní věci odvolat proti výrokům, jež zabránění věci a náhradní hodnoty obsahují. Nově se může odvolat proti rozhodnutí o schválení dohody o narovnání ten, kdo dohodu uzavřel, zákonný zástupce,

opatrovník mladistvého obviněného a OSPOD. Včasné podané odvolání proti rozhodnutí o přestupku má pokaždé devolutivní účinek, který není možno vyloučit. Obviněný může do odvolání nebo v průběhu odvolacího řízení uvádět nové skutečnosti a důkazy. Ostatní účastníci a osoba přímo postižena spácháním přestupku tak mohou činit jen ve vztahu k novým skutečnostem a důkazům, které uvede obviněný. Správní orgán přezkoumává napadené rozhodnutí v plném rozsahu. Tehdy i dnes se v odvolacím řízení uplatňuje zásada zákazu *reformatio in peius*, tedy změnit výrok napadeného rozhodnutí k tíži obviněného. Další zásadou v odvolacím řízení je tzv. *beneficium cohaesionis*. To znamená, že existuje-li důvod, pro který odvolací správní orgán rozhodl ve prospěch některého z účastníků řízení, a takový důvod se vztahuje též na jiného účastníka řízení, správní orgán rozhodne i v jeho prospěch.

3.10. Zvláštní postupy po právní moci rozhodnutí o přestupku

Prvním takovým zvláštním postupem je dle nového přestupkového zákona nové rozhodnutí, kdy správní orgán je oprávněn na návrh pachatele, jeho zákonného zástupce, opatrovníka nebo OSPOD upustit od výkonu zbytku správního trestu zákazu činnosti. Neuhradí-li pachatel škodu způsobenou přestupkem nebo nevydá-li bezdůvodné obohacení ve lhůtě, kterou mu stanoví správní orgán, pak tento zruší výrok o podmíněném upuštění od uložení správního trestu a uloží mu správní trest. Další možností správního orgánu je, že novým rozhodnutím rozhodne o účasti pachatele na amnestii. Buď zruší uložený správní trest či jeho dosud nevykonanou část, nebo změní výměru správního trestu či nařídí vyřazení přestupku z evidence přestupků vedené Rejstříkem trestů.

Dalším zvláštním postupem po právní moci rozhodnutí je přezkumné řízení. Nová přestupková úprava umožňuje správnímu orgánu v přezkumném řízení zrušit již pravomocné rozhodnutí o přestupku, pokud vyjdou najevo nové skutečnosti, podle kterých by bylo možné kvalifikovat skutek jako trestný čin nebo pokud správní orgán zjistí, že o totožném skutku již pravomocně rozhodl orgán činný v trestním řízení ve smyslu, že se skutek nestal, obviněný jej nespáchal, nebylo obviněnému dostatečně prokázáno spáchání skutku, trestní stíhání bylo podmíněně zastaveno nebo zastaveno na základě schválení narovnání, bylo podmíněně odloženo podání návrhu na potrestání nebo bylo odstoupeno od

trestního stíhání mladistvého.³⁴ Subjektivní lhůta pro zahájení přezkumného řízení je tříměsíční, tedy ode dne, kdy se správní orgán dozvěděl o důvodu pro zahájení přezkumného řízení. Objektivní lhůtou jsou tři roky od zahájení trestního stíhání nebo ode dne nabytí právní moci rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení. Uplynou-li tři roky od právní moci rozhodnutí o přestupku, již nelze v této věci zahájit přezkumné řízení. Jako zvláštní přezkumné řízení je označován přezkum příkazu na místě, který lze zahájit nejdéle do šesti měsíců od právní moci tohoto příkazu na místě. Přezkumné řízení příkazu na místě je oprávněn vyřizovat správní orgán, jenž příkaz na místě vydal. Správní orgán je povinen sdělit účastníkovi řízení ve stanovené lhůtě třicet dní ode dne obdržení podnětu k přezkumnému řízení, požádal-li o to, že nelze přezkumné řízení zahájit.

Nový zákon o přestupcích zavedl způsob, jak vymoci pokutu uloženou pachateli, který jako právnická osoba zanikl - přechod úhrady pokuty na právního nástupce. Zanikla-li právnická osoba v postavení pachatele před uplynutím lhůty pro nařízení exekuce a rozhodnutím o přestupku v právní moci mu byla uložena pokuta, pak má povinnost uhradit pokutu pachatelův právní nástupce. Je-li právních nástupců pachatele více, tuto povinnost musí splnit všichni právní nástupci společně a nerozdílně.

3.11. Zvláštní druhy přestupkového řízení

Jako zvláštní druhy řízení označuje nový přestupkový zákon společné řízení, adhezní řízení, příkazní řízení a příkazní řízení na místě. Společné řízení lze konat tehdy, jestliže se podezřelý dopustí více přestupků se skutkovou podstatou ve stejné oblasti veřejné správy nebo jestliže přestupky spáchané více podezřelými spolu souvisejí. Aby bylo uplatněno společné řízení, pro oba případy platí, že k projednání je příslušný též správní orgán. Společné řízení nelze zahájit pro přestupek, který byl spáchán až po zahájení řízení o jiném přestupku. Správní orgán může některý přestupek usnesením vyloučit ze společného řízení o přestupcích z důvodu urychlení řízení nebo z jiného důležitého důvodu. Původní přestupková úprava umožňovala pouze důvod urychlení řízení a podezřelé označovala jako pachatele. Nový přestupková úprava navíc obsahuje v § 88 odst. 5 ještě ustanovení o mladistvých: *„Pokud se více mladistvých podezřelých dopustilo více přestupků, které spolu souvisejí, jejichž skutková podstata se týká*

³⁴ pro srovnání § 100 odst. 1 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

porušení právních povinností vyskytujících se ve stejné oblasti veřejné správy a k rozhodnutí o těchto přestupcích je příslušný též správní orgán, projednají se ve společném řízení, jestliže je to vhodné z hlediska zjištění stavu věci, hospodárnosti a rychlosti řízení a s přihlédnutím k osobám mladistvých podezřelých. Pokud se mladistvý podezřelý a jiný podezřelý dopustili více přestupků, které spolu souvisejí, jejichž skutková podstata se týká porušení právních povinností vyskytujících se ve stejné oblasti veřejné správy a k rozhodnutí o těchto přestupcích je příslušný též správní orgán, projednají se ve společném řízení, jestliže je to nezbytné z hlediska zjištění stavu věci a není to na újmu mladistvého podezřelého.“ ³⁵ Zákon č. 252/2016 Sb., o některých přestupcích, upravuje recidivu v rámci přestupků, kdy je přestupek spáchán opakovaně, jestliže obviněný, který byl pravomocným rozhodnutím o stejném přestupku uznán vinným, neuplynulo více než dvanáct měsíců. V případě recidivy přestupku je ukládání sankce přísnější a je považována za přitěžující okolnost.

Dalším zvláštním druhem řízení je řízení o náhradě škody a vydání bezdůvodného obohacení, tedy tzv. adhezní řízení. Uplatnil-li poškozený svůj nárok na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení v řízení o přestupku nebo v předcházejícím trestním řízení, pokud ke škodě nebo bezdůvodnému obohacení došlo spácháním přestupku, správní orgán apeluje na obviněného, aby škodu nahradil nebo bezdůvodné obohacení vydal dobrovolně. Je-li výše škody nebo bezdůvodné obohacení spolehlivě zjištěno, správní orgán uloží obviněnému povinnost nahradit vzniklou škodu nebo bezdůvodné obohacení vydat. Pokud správní orgán neshledá splnění podmínek pro uplatnění nároku na náhradu škody či vydání bezdůvodného obohacení, poškozený uplatní jen část svého nároku nebo svůj nárok uplatní opožděně, správní orgán odkáže poškozeného na soud nebo na jiný orgán veřejné moci.

Nový přestupkový zákon označuje za další zvláštní druh řízení příkazní řízení. Správní orgán může formou příkazu uložit správní trest napomenutí, pokuty, zákazu činnosti, propadnutí věci nebo náhradní hodnoty. Je vyloučeno rozhodnout příkazem v případech, kdy bylo řízení zahájené se souhlasem osoby přímo postižené spácháním přestupku, rozhodnout příkazem o nároku na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení, o správním trestu mladistvému,

³⁵ zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

kromě pokuty ukládané na místě, nebo osobě s omezenou svéprávností. Opravným prostředkem proti příkazu je odpor, přičemž lhůta pro jeho podání není v přestupkovém zákoně stanovena. Platí tedy lhůta udaná v zákoně č. 500/2004 Sb., správním řádu. Platí zde zásada zákazu *reformatio in peius*, kdy nelze obviněnému uložit jiný druh správního trestu s výjimkou napomenutí a nelze mu uložit vyšší výměru správního trestu. Odchytkou od této zásady je situace, kdy by správní orgán v řízení změnil právní kvalifikaci skutku.

Stará přestupková úprava obsahovala ustanovení o blokovém řízení, která bychom v novém přestupkovém zákoně již nenašli. Blokové řízení nyní nahrazuje příkaz na místě. Příkazem na místě může správní orgán uložit pouze napomenutí nebo pokutu nejvýše do 10.000,- Kč. Je-li obviněným mladistvý, nejvyšší možná pokuta dosahuje částky 2.500,- Kč, pokud tedy není podnikající fyzickou osobou. Podmínka pro udělení příkazu na místě je souhlas obviněného či osoby jednající za obviněného se zjištěným stavem věci, s právní kvalifikací skutku, s uloženou pokutou i její výší. V blokovém řízení mohly nastat dvě situace – pokuta je zaplacená na místě a nabývá právní moci a vykonatelnosti okamžikem jejího oznámení, nebo pokuta zaplacená na místě není a vydá se pachatelí přestupku blok na pokutu na místě nezaplacenou včetně poučení o tom, jakým způsobem má pachatel pokutu zaplatit, o lhůtě její splatnosti, o následcích nezaplacení pokuty. V tomto druhém případě nabývá rozhodnutí v blokovém řízení právní moci okamžikem oznámení rozhodnutí a vykonatelnosti až okamžikem právní moci rozhodnutí a uplynutím lhůty ke splnění povinnosti.³⁶ Příslušným správním orgánem k udělení příkazu na místě je správní orgán, který je příslušný k projednání přestupku, nebo úřední osoba, o které to pro konkrétní přestupky stanoví zákon v § 91 odst. 2. Tímto je například orgán Policie České republiky, vojenská policie, strážník obecní police atd. Příkaz na místě nabývá právní moci a vykonatelnosti od okamžiku, kdy obviněný podepíše příkazový blok. Pokud obviněný nemůže peněžitou povinnost uloženou příkazem splnit ihned, vydá mu správní orgán příkazový blok na peněžitou povinnost na místě nezaplacenou s poučením o způsobu zaplacení, lhůtě splatnosti a následcích nezaplacení. Příkazový blok obsahuje kromě stejných náležitostí jako správní rozhodnutí (např. identifikace obviněného a správního orgánu, popis skutku, výši pokuty, atd.) také

³⁶ JEMELKA, L VETEŠNÍK, P. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 418, ISBN 978-80-7400-355-4

poučení obviněného, že jeho podpisem se příkazový blok stává pravomocným a vykonatelným rozhodnutím.

4. Vývoj právní úpravy odpovědnosti za přestupky na úseku ochrany přírody a krajiny

V této kapitole nastíním, jak postupoval vývoj právní úpravy odpovědnosti v oblasti ochrany přírody a krajiny již od středověku především se zaměřením na ty prameny práva, které je třeba zmínit z důvodu obsahu sankcionování porušování právních předpisů a povinností plynoucích z těchto pramenů.

4.1. Právní prameny odpovědnosti za přestupky na úseku ochrany přírody a krajiny do roku 1990

Již ve středověku na našem území bychom našli určité náznaky prvků ochrany přírody a krajiny. Především se ale dával důraz na ochranu soukromého vlastnictví majetku, jejímž předmětem bývaly přírodní zdroje, i třeba divoce žijící zvěř. Z důvodu preference ochrany vlastnictví se vydávaly především právní akty, které měly za účel chránit před možným pytláctvím nebo zabránit krádeži dřeva apod. Z právních aktů, které se zmiňovaly o ochraně lesů, je třeba uvést například Statuta Konrádova českého knížete Konráda Oty z rodu Přemyslovců z roku kolem 1189, Knihu Rožmberskou z roku 1360 nebo také zákoník *Maiestas Carolina* císaře Karla IV., která pojednávala o nutném dohlížení na přírodu, o potřebné péči o ni a dbát na to, aby příroda zůstávala nedotčena. *Maiestas Carolina* stanovila velmi přísné tresty za porušení jejích ustanovení. Ačkoliv zákoník *Maiestas Carolina* v důsledku odporu šlechty nikdy nenabyl v platnost, přesto císařovy snahy ochránit přírodu daly vznik např. nařízení o zakládání vinic v Praze z roku 1358 včetně ustanovení o tvrdých trestech za poškozování a ničení ovocných sadů. Později byly vyhlašovány významné dekrety, jež se také týkaly ochrany lesů, např. dekret o ochraně zvěře v královských lesích, dekret na ochranu lesů v mezích království českého z roku 1436 krále Zikmunda Lucemburského, lesní řád na panství Vimperk z roku 1724 nebo také právní akt vydaný císařovnou Marií Terezií - Řád lesní, a mnoho dalších právních aktů podobného charakteru.³⁷ Začátkem 19. století se začínala zřizovat první chráněná území. Prvním takovým chráněným územím byl Žofínský prales zřízen na panství Nové Hrady v roce 1838 panovníkem Jiřím Augustinem Languevalet-Buquoyem a poté založení rezervace Hojná Voda. V dalších letech následoval vznik

³⁷ STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*, Praha: Linde Praha, a.s., 2006, s. 400, ISBN 80-7201-609-1

rezervace Boubínský prales knížetem Janem Schwarzenbergem. Je třeba zmínit důležitý pramen této doby – tzv. Prügelpatent z roku 1854 (u nás známý jako Výpraskový patent), který se soustředil na ochranu přírodních památek. O právní úpravě ochrany přírody na našem území v moderním slova smyslu můžeme hovořit až od počátku 20. století, kdy byl vyhlášen hojný počet přírodních rezervací, který do roku 1938 dosahoval počtu 142 přírodních rezervací. Na úseku ochrany zvířat proti týrání neexistovala komplexní právní úprava až do 90. let 20. století, pouze v roce 1939 vláda vydala nařízení č. 106/1939 Sb., o ochraně zvířat proti týrání, jež obsahovalo i sankce za porušování norem nařízení, ale v důsledku prezidentova ústavního dekretu č. 11/1944 Úř. věst. čsl.³⁸, toto nařízení pozbylo platnosti, a tak nepřijatelnost týrání zvířat byla obsažena pouze v právních předpisech na úseku veterinární péče.³⁹

Zlomem byl rok 1956, kdy byl schválen první zákon o ochraně přírody, o který bylo již od počátku 20. století vysoce usilováno. Konec druhé světové války byl tedy jakýmsi mezníkem pro vznik prvního zákona upravujícího ochranu přírody. Na našem území po tolika letech snahy vytvořit zákon, jenž by komplexněji a pečlivěji upravoval ochranu přírody, konečně vstoupil zákon č. 40/1956 Sb., o ochraně přírody, v účinnost. Předmětem úpravy tohoto zákona byla příroda i vzhled krajiny, s čímž souviselo stanovení zákazů určitých činností a zásahů, které by mohly nějakým způsobem přírodu nebo krajinný vzhled narušit. Pokud ústřední orgány státní ochrany přírody výslovně některou činnost nedovolily, byla tato činnost zakázána. V následujícím období, jak se zmiňuje RNDr. Marie Maršáková ve svém článku v časopise České právo životního prostředí, *„byl tento zákon ještě doplněn o několik prováděcích předpisů. Byla to vyhláška č. 131/1957 Ú. l., o dobrovolných pracovnících státní ochrany přírody, vyhláška č. 54/1958 Ú. l., kterou se určují chráněné druhy rostlin a podmínky jejich ochrany, vyhláška č. 228/1959 Ú. l., o evidenci chráněných částí přírody a o náhradě za majetkovou újmu vzniklou z omezení stanovených podmínek ochrany, vyhláška č. 80/1965 Sb., o ochraně živočichů a vyhláška č. 142/1980 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o ochraně stromů rostoucích mimo les.“*⁴⁰ Až

³⁸ Ústavní dekret prezidenta republiky č. 11/1944 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku

³⁹ STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*, Praha: Linde Praha, a.s., 2006, s. 409, ISBN 80-7201-609-1

⁴⁰ MARŠÁKOVÁ, M. *První zákon o státní ochraně přírody*, In: České právo životního prostředí, 2002, č. 3 (5), s. 96 – 99, ISSN 1213-5542

novelou zákona, zákonem č. 65/1986 Sb.⁴¹, se zákonu č. 40/1956 Sb., o ochraně přírody, dostalo i sankčního charakteru. Zákon o ochraně přírody se tedy již věnoval i potrestání přestupků na úseku státní ochrany přírody, za které mohl okresní národní výbor uložit občanům důtku či pokutu a organizacím za spáchání správního deliktu přísné pokuty, někdy i včetně uložení opatření k nápravě vzniklých následků jejím jednáním, přičemž zaplacená pokuta spadala do příjmů národního výboru. Důtka byla občanům ukládána v případech spáchání méně závažných přestupků, např. nevedení předepsaných záznamů o chovu a zpracování chráněných živočichů, neoznámení národnímu výboru nutné skácení stromů rostoucích mimo les apod. Alternativou v těchto případech bylo uložení pokuty až do výše 1.000,- Kčs. Obligatorně se sankce v podobě pokuty ukládala až do výše 5.000,- Kčs při přestupcích, jimiž občan způsobil těžší újmu na přírodě, např. ničení součástí přírody v chráněných územích, poškozování stromů rostoucích mimo les nebo jejich nepovolené kácení. Okresní národní výbor byl oprávněn uložit pokutu organizaci, jež se dopustila správního deliktu dle tohoto zákona, až do výše 250.000,- Kčs, přičemž okresní národní výbor zohlednil míru závažnosti protiprávního jednání a způsobený rozsah škody, současně mohl stanovit lhůtu k provedení opatření vedoucí k nápravě následků jejich jednání. Při nedodržení lhůty k nápravě následků mohla organizace být pokutována i za tuto nečinnost, a to až do výše dvojnásobku původně uložené pokuty. Subjektivní lhůta pro uložení pokuty za porušení povinnosti byl jeden rok ode dne, kdy se okresní národní výbor o tomto nesplnění uložené povinnosti dozvěděl, objektivní lhůta činila nejdéle tři roky. Jako velký mínus spatřuji v tomto zákoně pouhou fakultativnost trestání přestupků na úseku ochrany přírody.

Nakonec počátkem 70. let 20. století vyšlo najevo, že zákon č. 40/1956, o ochraně přírody, je v této své podobě nedostačující, protože je třeba chránit i kromě vybraných území přírodu jako celek. Absence moderních právních prostředků nutných k uplatňování a realizaci komplexní ochrany přírody, absence právní úpravy účasti veřejnosti na ochraně přírody, právní úpravy vlastnických práv a jejich omezení a také práva na přístup k informacím o stavu přírody a přírodního bohatství, nepočítání s dynamickým vývojem přírodních stanovišť a ekosystémů, způsobilo celkovou nezpůsobilost zákona hájit veřejný zájem na

⁴¹ zákon č. 65/1986 Sb., kterým se doplňuje zákon č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody, ve znění zákona České národní rady č. 96/1977 Sb., o hospodaření v lesích a státní správě lesního hospodářství

ochraně přírody a vyvolalo nutnost přijmout novou právní úpravu zabývající se ochranou přírody a krajiny.

4.2. Právní prameny odpovědnosti za přestupky na úseku ochrany přírody a krajiny od roku 1990

Začátek 90. let 20. století přinesl hned několik zásadních zákonů věnující se problematice ochrany přírody, krajiny a životního prostředí a trestání přestupků spáchaných porušováním obsažených právních norem v těchto zákonech.

Prvním takový stěžejním zákonem v pořadí je zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, jež vstoupil v účinnost dne 16. 1. 1992. Kromě zavedení pojmu ekologická újma též tento zákon vymezil pojem přestupek zapříčiněný ve způsobení ekologické újmy nebo v neučinění opatření k nápravě či v neupozornění orgánu státní správy na skutečnosti, jež mohou poškodit nebo již poškozují životní prostředí dle § 19 tohoto zákona.⁴² V souvislosti s tím stanovil sankce za vzniklé přestupky spáchané právnickou osobou nebo podnikající fyzickou osobou, jimiž mohou být pokuta až ve výši 500.000,- Kč, jiná opatření podle zvláštních předpisů o ochraně životního prostředí nebo v případě hrozby závažného poškození životního prostředí dočasné zastavení nebo omezení činnosti (předběžné opatření) maximálně po dobu 30 dnů, která je příčinou tohoto poškození, a současně s tím by podaly věcně příslušné orgány státní správy návrh na opatření k nápravě.

V návaznosti na původní nařízení vlády z roku 1939 vznikl zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání⁴³, s účinností ode dne 29. 5. 1992. Zákon se člení celkem na osm částí, přičemž druhá až šestá část zákona se zabývá ochranou zvířat a stanovením povinností a zákazů s tím souvisejícími. Sedmá část zákona se věnuje specifikaci protiprávních jednání fyzických osob, právnických osob a fyzických osob podnikajících na tomto úseku jako přestupků a stanoví za ně odpovídající sankce ve formě především pokut v rozmezí do 500.000,- Kč, zákaz činnosti, propadnutí zvířete nebo zákaz chovu na dobu až 5 let.

Dalším zásadním zákonem na úseku ochrany přírody a krajiny byl přijat zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, s účinností od 1. 6. 1992. Podrobněji o přestupcích, jež lze spáchat dle tohoto zákona, budu pojednávat

⁴² zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí

⁴³ zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

v následující kapitole. Zákon se dělí na devět částí a část osmá se nazývá „Odpovědnost na úseku ochrany přírody“. V osmé části jsou popsána všechna protiprávní jednání osob fyzických, právnických a osob fyzických podnikajících, jež lze charakterizovat jako přestupek v rámci tohoto zákona. Přestupky jsou rozděleny do tří skupin dle jejich závažnosti – přestupky mírně trestané, přestupky přísněji trestané a přestupky přísně trestané. Za odpovídající vážnost přestupku orgán ochrany přírody určí přiměřenou sankci v podobě pokuty – u přestupků fyzických osob až do 100.000,- Kč, u právnických osob a fyzických osob podnikajících je režim přísnější – do 2.000.000,- Kč.

Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů (dále také „lesní zákon“), s účinností od 1. 1. 1996 rozšířil právní úpravu o další potřebná ustanovení týkající se přestupků, kterých se můžeme dopustit při užívání lesů. Lesní zákon rozlišuje dvě skupiny přestupků – první skupinou jsou přestupky fyzických osob a tou druhou přestupky fyzických, právnických a podnikajících fyzických osob. Fyzická osoba se například dle § 53 dopustí přestupku tím, že v rámci obecného užívání lesa v lese: „...ruší klid a ticho, ... táboří mimo vyhrazená místa, ... kouří.“⁴⁴ U druhé skupiny přestupků bych uvedla zejména přestupek v podobě způsobení značné škody na lese a tím ohrožení plnění jeho funkcí, provádění nepovolených nebo zakázaných činností a z těch přísněji trestaných přestupků například provedení těžby nad rámec schváleného plánu. Obě skupiny přestupků mají společně stanovený druh sankce - pokutu, avšak liší se v určení její výše. U fyzických osob dosahuje pokuta do 15.000,- Kč, u skupiny přestupků fyzických, právnických a podnikajících fyzických osob pokuta činí až 1.000.000,- Kč. Orgán státní správy lesů má ve své kompetenci projednávání přestupků a vybírání pokut, které jsou příjmem Státního fondu životního prostředí.

Dalším právním předpisem související se vznikem odpovědnosti za přestupky v oblasti ochrany přírody, který bych ráda zmínila, je zákon č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů (zákon o zoologických zahradách). Při porušení podmínek zákona se uplatňují sankční a nápravné prostředky jako je zrušení licence, uzavření zoo pro veřejnost.⁴⁵ Zákon dále stanoví v § 16 sankce za spáchané

⁴⁴ zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů

⁴⁵ STEJSKAL, V. *Zoologické zahrady mají vlastní zákon*. In: České právo životního prostředí, 2003, č. 2 (8), s. 9 -26, ISSN 1213-5542

přestupky fyzických, právnických a podnikajících fyzických osob. Přestupky jako neoprávněné užití názvu „zoologická zahrada“ nebo „zoo“, provozování zoologické zahrady bez licence, neumístění kopie povolení viditelně ve vchodech do zoologické zahrady určených pro veřejnost nebo nevypracování výroční zprávy, její nezasílání ministerstvu či její nezveřejnění, Česká inspekce životního prostředí projedná a uloží přiměřený trest v podobě pokuty v možné maximální výši 5.000.000,- Kč.⁴⁶

⁴⁶ zákon č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů (zákon o zoologických zahradách)

5. Vymezení pojmů „druhov^á ochrana přírody“ a „územní ochrana přírody“

Pod pojmem ochrana přírody a krajiny si můžeme představit ochranu krajiny a druhů, také přírodních zdrojů a jejich využívání, což zaručuje i ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve svém čl. 7, kdy je povinností státu dbát o šetrné využívání přírodních zdrojů a chránit přírodní bohatství.⁴⁷ Ochranu krajiny, živočichů a přírodních zdrojů také upravuje zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění. Tento zákon rozlišuje obecnou ochranu přírody a krajiny na tři oblasti – obecnou ochranu územní, obecnou ochranu druhovou a obecnou ochranu neživé části přírody a krajiny.

5.1. Druhov^á ochrana přírody

Předmětem ochrany druhové jsou všechny druhy rostlin a živočichů. Účelem druhové ochrany přírody je zabránit ohrožování, poškozování či snad zničení těchto druhů. Obecná ochrana přírody zahrnuje i ochranu volně žijících ptáků a dřevin rostoucích mimo les. Druhovou ochranu přírody můžeme členit na dvě velké oblasti, a to druhová ochrana *in situ* a druhová ochrana *ex situ*.

5.1.1. Druhová ochrana *in situ*

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění, řadí pod tento pojem ochranu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, ochranu volně žijících ptáků a problematiku invazních nepůvodních, respektive zavlečených, druhů a kříženců.

5.1.1.1. Ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Tento typ ochrany v sobě obsahuje ochranu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, přičemž zahrnuje i všechna jejich vývojová stádia včetně jednotlivých populací druhů a včetně jejich stanovišť.⁴⁸

5.1.1.1.1. Obecná druhová ochrana

Účelem obecné druhové ochrany je zachovat minimální režim všech druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a zabránit tak tomu, aby tyto

⁴⁷ zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

⁴⁸ STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006, s. 424, ISBN 80-7201-609-1

druhy byly nějakým způsobem ohrožovány, poškozovány, sbírány či odchytávány, což by v některých případech mohlo vést i k ohrožení jejich existence nebo existence ekosystému, jehož jsou součástí, dále ke způsobení jejich degenerace či k narušení rozmnožovacích procesů, a tak ke vzniku možného zániku jejich populace. Zákon o ochraně přírody a krajiny zakazuje také jednání, jimiž bychom mohli jakkoliv ohrožovat druh jako celek nebo i ohrožovat bytí každé jednotlivé populace. Ačkoliv je každé usmrcení živočicha či zničení rostliny nežádoucí zásah do přírody a krajiny, pro obecnou druhovou ochranu je významné usmrcení pouze jednoho jedince pouze v případě, že tímto konáním dojde k ohrožení či ke zničení populace nebo vyhubení druhu nebo poddruhu. Výše zmíněný zákon poskytuje ochranu i biotopům a ekosystémům jednotlivých druhů a jejich populací, jež jsou s nimi existenčně spojeny. V případě, že fyzické a právnické osoby nerespektují povinnost postupovat při výkonu zemědělských, lesních, stavebních či vodohospodářských prací, dopravě a energetice šetrně vůči živočichům a rostlinám, především tak, aby nedocházelo k jejich zraňování a úhynu, pak orgán ochrany přírody je oprávněn uložit zajištění nebo použití prostředků, které by neadekvátnímu postupu při vyjmenovaných pracích zabránily.

Zákon o ochraně přírody a krajiny se též zaměřil na pravidla, která regulují šíření nepůvodních druhů rostlin a živočichů, kříženců vnitrodruhových a mezidruhových do přírody. Dále také tento zákon reguloval u obecné druhové ochrany volně žijících živočichů způsoby a prostředky využívající k odchytu a k zabíjení volně žijících živočichů, čímž není dotčena právní úprava s tím související obsažená v zákonech o myslivosti, o rybářství a na ochranu zvířat proti týrání.

5.1.1.1.2. Zvláštní druhová ochrana

Pro určení rostliny či živočicha, který by patřil do zvláštní druhové ochrany a byl tedy považován za zvlášť chráněný druh, je zásadním kritériem jeho vzácnost, ohroženost či vědecký význam. Rozdílem oproti obecné druhové ochraně je především ten, že předmětem zvláštní druhové ochrany je i jedinec, který spadá do tohoto typu druhové ochrany, i mrtví jedinci a jejich části nebo výrobky z nich.

Pro evidenci stupně ohroženosti, který určí vyhláškou Ministerstvo životního prostředí, se vytvářejí 3 typy seznamů – modrý seznam, červený seznam a černý seznam. Modrý seznam eviduje soupis zachráněných druhů, červený seznam značí ohrožené druhy a černý seznam představuje přehled vyhynulých druhů. V souvislosti s červeným seznamem vznikají červené knihy, jež zaznamenávají příčiny ohrožení těchto druhů a důležité údaje užitečné pro stanovení ochrany jejich populace a prostředí.

Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů mohou být rozděleny do tří stupňů ohrožení. Prvním stupněm je stupeň kriticky ohrožených druhů, druhým stupněm je stupeň silně ohrožených druhů a v poslední řadě stupeň ohrožených druhů. Každý stupeň ohrožení určuje jiný rozsah povinností k jejich ochraně a jiný rozsah právní odpovědnosti v případě, že dojde k porušení stanovených povinností k ochraně těchto zvláště chráněných rostlin a živočichů.

5.1.1.1.3. Společné prostředky zvláštní druhové ochrany

V případě držení, nabízení k prodeji nebo zpracovávání zvláště chráněné rostliny či živočicha nebo rostliny a živočicha chráněného podle mezinárodních úmluv je nutné na vyzvu orgánu ochrany přírody prokázat, že způsob nabytí byl učiněn povoleným dovozem, chovem a sběrem, pěstováním v kultuře nebo jiným povoleným způsobem. Bez prokázání původu těchto rostlin a živočichů je zakázáno je držet, nabízet k prodeji nebo zpracovávat.

Orgán ochrany přírody ve spolupráci s ministerstvem zemědělství a s ústředními orgány státní správy vyhláší zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů.

Zákon o ochraně přírody a krajiny umožňuje udělování výjimek ze zákazů obsažených ve vztahu k zvláště chráněným druhům rostlin a živočichů. Pro udělení výjimky je nutno splnit dvě podmínky – existence jiného veřejného zájmu, který by svou důležitostí převyšoval zájem ochrany přírody, a existence povolujícího individuálního rozhodnutí orgánu ochrany přírody, které bude pravomocné a ve kterém si orgán ochrany přírody může stanovit označení živočicha tak, aby byl nezaměnitelný s jiným živočichem.

Právní úpravou, která obsahuje podmínky vývozu zvláště chráněných rostlin a živočichů, je nově zákonem č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy.

Orgán ochrany přírody dává také předchozí souhlas k činnostem a zásahům týkajících se zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů v užších ochranných podmínkách, jehož podrobnosti upravuje vyhláška č. 395/1992 Sb. Další pravomocí orgánu ochrany přírody je udělování povolení a výjimek zákazu v souvislosti s vypouštěním a vysazováním zvláště chráněných živočichů a zvláště chráněných rostlin do volné přírody.

5.1.1.1.4. Specifické ochranné podmínky pro zvláště chráněné rostliny a živočichy

Pro efektivitu ochrany rostlin je nutné chránit je komplexně, tedy jejich stanoviště a nejbližší okolí i jejich biotop. Zvláště chráněné rostliny jsou chráněny ve všech svých podzemních a nadzemních částech a všech vývojových stádiích.⁴⁹ Tyto zvláště chráněné rostliny je zakázáno sbírat, trhat, vykopávat, poškozovat, ničit nebo jinak rušit ve vývoji, ale existují výjimky z těchto zákazů. Pokud rostlina roste přirozeně uvnitř jiných kultur a tyto jsou v přirozeném vývoji nějakým způsobem narušovány, nebo je rostlina pěstována v kulturách povoleným způsobem či pochází z dovozu a zároveň není předmětem ochrany podle mezinárodních úmluv, zákazy se na takovouto rostlinu nevztahují.

U zvláště chráněných živočichů je to obdobné, také je vyžadována komplexní ochrana, tedy ochrana jejich stanovišť a ochrana všech jejich vývojových stádií. Je zakázáno zvláště chráněné živočichy chytat, chovat v zajetí, rušit, zraňovat nebo usmrcovat, držet, dopravovat, prodávat, vyměňovat, nabízet za účelem prodeje nebo výměny. Taktéž není dovoleno sbírat, ničit, poškozovat, přemísťovat jejich vývojová stádia nebo jimi užívaná sídla. I v této oblasti může orgán ochrany přírody sehrát značnou úlohu – dle § 50 odst. 3 zákona č. 114/1992 Sb., ve znění zákona č. 218/2004 Sb., pokud je zásah do přirozeného vývoje zvláště chráněných živočichů nezbytný z důvodů např. běžného obhospodařování nemovitostí, z důvodů hygienických, ochrany veřejného zdraví, veřejné bezpečnosti, je třeba, aby orgán ochrany přírody dal k těmto zásahům předchozí stanovisko, ve kterém může uložit náhradní ochranné opatření, např. záchranný přenos živočichů na bezpečné stanoviště. Specifičtější podmínky ochrany zvláště chráněných živočichů např. v zoologických zahradách, v záchranných chovech apod. stanoví Ministerstvo životního prostředí obecně závazným předpisem.

⁴⁹ STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006, s. 428, ISBN 80-7201-609-1

5.1.1.2. Ochrana volně žijících ptáků

Legislativa nedefinuje pojem volně žijící pták, a tak si dovolím použít definici, již zvolil Doc. JUDr. Vojtěch Stejskal Ph.D. ve své knize Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost: „*Volně žijícím ptákem se rozumí jedinec živočišného druhu třídy Aves, jehož populace se v přírodě udržují samostatně, a to i v případě jeho chovu v lidské péči.*”⁵⁰ Ochrana volně žijících ptáků se věnuje v českém právu zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, jenž se týká jak ptáků volně žijících na evropském území členských států Evropských společenství, tak také ptáků stěhovavých druhů, nikoliv jen hnízdících druhů. Ochrana volně žijících ptáků je také obsažena ve směrnici Rady č. 2009/147/ES, o ochraně volně žijících ptáků.⁵¹

Zvláštní druhová ochrana pro volně žijící ptáky dle § 5a § 5b se vztahuje jen v situaci, kdy se neužije přísnější ochrana podle § 50 až § 57 nebo zvláštní zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy.⁵² I pro výše uvedené činnosti, které jsou zakázány v souvislosti s rostlinami a živočichy, platí zakázaná chování jako úmyslné usmrcování, odchyt, poškozování, ničení nebo odstraňování jejich hnízd a vajec, sběr vajec ve volné přírodě a jejich držení (i prázdných), vyrušování v průběhu rozmnožování a odchovu mláďat, držení druhů ptáků, jejichž lov a odchyt jsou zakázány, prodej a sním spojené činnosti, včetně mrtvých jedinců, jejich částí a výrobků z nich. I v této skupině existují výjimky a odchylné způsoby jednání, které zavádí směrnice č. 2009/147/ES, o ochraně volně žijících ptáků.

Pro odchylné způsoby jednání existují dvě možnosti. První z nich je, že orgán ochrany přírody ve správním řízení vydá individuální správní akt a stanoví jím tak odchylný postup od postupu uvedeného v § 5a odst. 1 a 2. Toto může učinit v případě zájmu veřejného zdraví, veřejné bezpečnosti, bezpečnosti leteckého provozu, při prevenci závažných škod na úrodě apod. Osoba, která provádí činnosti stanovené odchylným postupem, je povinna to ohlásit do 31. prosince orgánu ochrany přírody a ten o tom neprodleně informuje Ministerstvo životního prostředí. Druhou možností je, že Ministerstvo životního prostředí

⁵⁰ STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost.* Praha: Linde Praha, a.s., 2006, s. 430, ISBN 80-7201-609-1

⁵¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/147/ES, o ochraně volně žijících ptáků

⁵² zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

stanoví prováděcím právním předpisem pro blíže neurčený okruh osob podmínky, za nichž může být odchylný postup povolen.

Pro volně žijící ptáky existuje i druhová ochrana speciální u tzv. zvláště chráněných druhů, které jsou rozděleny do tří kategorií – kriticky ohrožený, silně ohrožený a ohrožený.

Na evropském území členských států EU je u volně žijících ptáků zakázán jejich prodej, přeprava, držení, chov a nabízení za účelem prodeje živých nebo mrtvých ptáků volně žijících druhů, včetně jakýchkoliv snadno rozpoznatelných částí ptáků nebo výrobků z nich. Tento zákaz nelze uplatňovat v případě, že jsou živočichové, i chránění, odchováni v lidské péči a kteří jsou orgánem ochrany přírody takto evidováni nebo že tito mohou být loveni.

Ačkoliv některé činnosti člověka jsou z hlediska zákona dovolené, avšak mohou nepřímo způsobit ohrožení či neúmyslné ničení hnízd. Takovouto činností může být např. kácení stromů, opravy budov, těžba surovin, používání chemických prostředků v zemědělství a mnoho dalších. V těchto situacích se snaží zákon možné následky předvídat a reaguje na ně ochrannými opatřeními, kterými jsou např. nařízení preventivního hodnocení vlivů investičních projektů na populaci příslušného druhu, omezení nebo zákaz určité činnosti. Avšak „kamenem úrazu“ může být případ, kdy je potřeba zvýšit hladinu vodních nádrží, což ovšem způsobuje zaplavení hnízd vodních ptáků. V této situaci je na místě, aby příslušné vodoprávní úřady a orgány ochrany přírody našly kompromis, aby nebylo především v období páření a hnízdění zaplavována hnízda vodního ptactva i jiných ptáků. V případě odlišných názorů vodoprávních orgánů a orgánů ochrany přírody a vzniku situace, kdy na sebe tyto orgány podávají trestní oznámení, má přednost orgán ochrany přírody, jak tak praví zákon o ochraně přírody a krajiny.

5.1.1.3. Kříženci

Zákon o ochraně přírody a krajiny uvádí, že záměrné rozšiřování křížence rostlin či živočichů do krajiny je možné jen tehdy, pokud orgán ochrany přírody dá k tomu povolení. Od roku 2004 kdy proběhla novelizace zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, provedená zákonem č. 218/2004 Sb. je možné křížení vnitrodruhové a mezidruhové. Hlavním účelem této úpravy je zabránit tomu, aby kříženci nevytlačili z přírodního stanoviště původní populace. Povolení

vydané orgánem ochrany přírody platí pro vnitrodruhové (potomstvo různých genotypů stejného druhu) i mezidruhové křížení (potomstvo vzniklé křížením různých druhů/rodů), přičemž orgán ochrany přírody musí pečlivě zvažovat, kdy povolení vydá, aby svým rozhodnutím neohrozil biodiverzitu.

5.1.1.4. Invazní nepůvodní druhy

V důsledku rozšiřující se mobility, obchodu a cestovního ruchu se i zvýšil počet zavlečených, vysazených a rozšířených člověkem nepůvodních druhů, jejichž následkem je ohrožení biologické rozmanitosti původních druhů. Této problematice se věnuje Národní Strategie ochrany biologické rozmanitosti České republiky z roku 2005, kde určuje cíle a návrhy opatření proti invazním druhům a jejich šíření v krajině. Invazní nepůvodní druh neboli druh, který není součástí přirozených společenstev určitého regionu, je možno rozšířit do krajiny pouze s povolením orgánu ochrany přírody. Tímto orgánem jsou v zásadě obecní úřady obcí s rozšířenou působností, na území CHKO nebo NP příslušné správy. Jako nedostatek právní úpravy můžeme považovat absenci sankcí pro případ nedodržení § 5 odst. 4 zákona, absenci seznamu druhů, jejichž zavlékání či vysazování nebo rozšiřování lze pokládat za nebezpečné pro existenci přírodních ekosystémů a dále zákon opomněl řešit otázku nepůvodních invazních druhů, které již do přírody zavlečeny či vysazeny byly.

Jedním ze specifických případů, kterému se věnuje zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, je dovoz a vypouštění geograficky nepůvodních druhů živočichů, které jsou považovány za zvěř Mezinárodní mysliveckou organizací (CIC), kdy je třeba předchozího souhlasu orgánu ochrany přírody, orgánu státní správy myslivosti a dodržení veterinárních předpisů.

5.1.2. Druhov^á ochrana *ex situ*

Druhov^á ochrana *ex situ* vyjadřuje ochranu složek biodiverzity mimo jejich přirozená stanoviště na úrovni genetické, druhové i na úrovni populací. Jedná se především o ochranu druhů v zoologických a botanických zahradách, arboretech, genových bankách, o ochranu mikroorganismů ve sbírkách a dalších zřízeních pro uchování genetického materiálu či zárodků. K této ochraně můžeme také přiřadit záchranné programy nebo programy péče o jednotlivé druhy, jejichž cílem je obnovení populací *in situ*.

5.1.2.1. Zoologické zahrady

S cílem vzájemné spolupráce vznikla v Bratislavě v roce 1990 Unie českých a slovenských zoologických zahrad (UCSZ), jež je členem EAZA (Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií), WAZA (Světová asociace zoologických zahrad a akvárií) a IUCN (Světový svaz ochrany přírody). Pro provozování zoologické zahrady je třeba získat licenci udělovanou Ministerstvem životního prostředí, pro jejíž získání je nutno splnit příslušné podmínky. V českém právu nabyt účinnosti v roce 2003 zákon č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů (dále také „zákon o zoologických zahradách“). Předmětem jeho úpravy jsou podmínky provozování zoologických zahrad, organizace státní správy, kontrola dodržování podmínek zákona a sankce za jejich nedodržení nebo také podpora provozovatelů zoologických zahrad. Posláním zoologických zahrad je zachování biologické rozmanitosti volně žijících živočichů jejich chovem v lidské péči, záchranu ohrožených druhů a v poslední řadě také za účelem výchovy veřejnosti k ochraně přírody. Aby se zabránilo dřívějším praktikám, byla v roce 1975 uzavřena Washingtonská úmluva (CITES), která stanovila regulaci obchodování s ohroženými druhy, a také k této regulaci přispělo usnesení Světové organizace zoologických zahrad, jež zakázala komercializaci chovu zvířat.⁵³ Díky tomuto opatření dnešní zoologické zahrady skutečně slouží k záchraně vymírajících druhů zvířat.

Zákon o zoologických zahradách definuje v § 2 odst. 1 písm. a) samotný pojem „zoologická zahrada“ jako „*trvalé zařízení, v němž jsou chováni a po dobu nejméně 7 dnů v kalendářním roce vystavováni pro veřejnost volně žijící živočichové, popřípadě též zvířata domácí*“⁵⁴

⁵³ VESELOVSKÝ, Z. *Člověk a zvíře*. 1. vydání. Praha: Academia, 2000, s. 132, ISBN 80-200-0756-3

⁵⁴ zákon č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů (zákon o zoologických zahradách)

5.1.2.2. Záchranné programy

Tyto záchranné programy jsou právně upraveny ve vyhlášce č. 395/1992 Sb. a v § 52 v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, a jsou zajišťovány prostřednictvím orgánů ochrany přírody pro vytvoření takových podmínek, které by umožňovaly péči o populaci druhů s cílem snížení stupně jejich ohrožení. Záchranné programy většinou představují nejen záchranné pěstování nebo umělé odchovávání jedinců v lidské péči a jejich vypouštění nebo přesazování do volné přírody, ale i aktivní opatření na ochranu druhů *in situ*, které jsou doplňovány chovem *ex situ*. Subjekty, které jsou oprávněné vytvořit záchranný program, jsou všechny orgány ochrany přírody a pro tvorbu programů je třeba si opatřit výsledky základního a aplikovaného výzkumu kvůli určení vhodných opatření k záchraně ohrožených druhů.

Přestože statut záchranných programů byl formálně zakotven až zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, prvním pokusem o záchranný chov u nás byl program na rozmnožení bobra evropského v lidské péči a jeho následné vypuštění do přírody již na přelomu 18. a 19. století na panství Schwarzenbergů v jižních Čechách.

5.1.2.3. Záchranné stanice

Pokud nastane situace, kdy se volně žijící druhy živočichů zraní takovým způsobem, že by samy nebyly schopny přežít ve volné přírodě, pak v tento okamžik může pomoci záchranná stanice, která takto zraněným živočichům poskytne potřebnou péči. Záchranné stanice vznikají pro zázemí poraněných či jinak handicapovaných živočichů. Pro vznik takovéto záchranné stanice není třeba licence jako u zoologické zahrady, podmínky pro založení jsou mnohem jednodušší. Záchrannou stanicí může založit kdokoli, kdo dodrží podmínky plynoucí ze stavebních, hygienických a veterinárních předpisů. Jestliže se kdokoli ujme péče o handicapovaného jedince, odpovídá za jeho zdraví a stav. Po převzetí živočicha do záchranné stanice je nutné tuto skutečnost oznámit orgánu ochrany přírody, v opačném případě lze za neučinění tohoto oznámení udělit pokutu. Další funkcí záchranných stanic je osvěta a výchova veřejnosti v otázkách druhové ochrany.

5.1.2.4. Botanické zahrady a arboreta

V současnosti evidujeme zhruba 1600 botanických zahrad disponujících významnými rostlinnými sbírkami. Účelem botanických zahrad je jednak osvěta k ochraně flóry, vzdělávání veřejnosti, ale i ochrana biodiverzity planě rostoucích rostlin aktivní péčí o záchranu světové rostlinné rozmanitosti *ex situ*. V posledních letech se botanické zahrady zaměřily na kultivaci vzácných a ohrožených druhů. V letech 1992 a 2000 existoval na našem území poradní orgán Poradní sbor pro botanické zahrady, ale v současnosti žádný poradní ani metodický orgán neexistuje. Český právní řád ani neobsahuje právní úpravu v podobě samostatného zákona pro botanické zahrady oproti právní úpravě zoologických zahrad.

5.2. Územní ochrana přírody

Stejně jako druhová ochrana se i územní ochrana přírody a krajiny člení na obecnou ochranu a ochranu zvláštní.

5.2.1. Obecná ochrana

Chceme-li dosáhnout účinné ochrany území, je třeba území chránit prostřednictvím významných nástrojů jako je ochrana a vytváření územního systému ekologické stability, ochrana významných krajinných prvků, ochrana krajinného rázu a zřizování přírodních parků a vyhlásování přechodně chráněných ploch. K vytvoření ekologické stability přispívají orgány územního plánování a orgány ochrany přírody, které vytvářejí plány územních systémů ekologické stability v součinnosti s dalšími subjekty veřejné správy a s vlastníky pozemků. Pod pojmem systém ekologické stability si můžeme představit vzájemně propojený soubor ekosystémů, jež má za cíl udržovat rovnováhu v přírodě a zajistit přiměřené využívání přírodních zdrojů.

5.2.1.1. Významné krajinné prvky

Mezi tyto významné krajinné prvky patří všechny lesy, rašeliniště, rybníky, jezera, vodní toky a údolní nivy, které mohou být využívány pouze po vydaném stanovisku orgánu ochrany přírody. Orgán ochrany přírody také může rozhodnout ve správním řízení o registraci dalšího významného prvku krajiny, což mu umožňuje § 6 zákona č. 114/1992 Sb. Pokud orgán ochrany přírody rozhodl kladně v tomto správním řízení o registraci dalšího významného prvku krajiny –

např. mokřady, skalní útvary apod., obeznámí se vlastník i nájemce dotčeného pozemku, územně příslušný stavební úřad a také obec. Může nastat situace, kdy veřejný zájem může převýšit tuto ochranu nově registrovaného významného krajinného prvku, a následně je na orgánu ochrany přírody, jak se s tímto vypořádá. Navrhovatel zrušení registrace významného krajinného prvku musí prokázat vyšší veřejný zájem a orgán ochrany přírody musí tyto dva veřejné zájmy posoudit.

5.2.1.2. Ochrana dřevin rostoucích mimo les

Tato ochrana dřevin zahrnuje veškeré stromy a keře, které rostou jinde než na lesních pozemcích. Na tyto dřeviny se použije ustanovení § 7, 8 a § 9 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, pokud ovšem jim nenáleží speciální přísnější ochrana. Ochrana dřevin rostoucích mimo les neobsahuje pouze ochranu spočívající v zákazu poškozování a ničení dřevin v této skupině, ale i stanovuje povinnost péče pro osoby, jež jsou vlastníky, a zákaz nepovoleného kácení. V případě záměru pokácet dřeviny rostoucí mimo les je třeba ohlásit kácení dopředu, následně nebo vůbec, pokud ale splníme určité podmínky. Je-li stav dřevin natolik vážný, že svou existencí by mohly zapříčinit ohrožení života nebo zdraví či způsobit škodu značného rozsahu, pak není třeba opatřit si povolení ke kácení, pouze je nutná oznamovací povinnost, a to do 15 dnů od provedení kácení. Ještě známe jeden případ, který je výjimkou z opatření povolení a povinnosti oznamovací, kdy:

„Speciální případ kácení bez povolení a bez oznamovací povinnosti tvoří kácení dřevin na pozemcích ve vlastnictví fyzických osob, jestliže pozemky užívají, a jde-li o stromy s obvodem kmene do 80 cm měřeno ve výšce 130 cm nad zemí, anebo o keře o celkové ploše porostu do 40 m².“⁵⁵ Tato výjimka by ale nebyla platná, pokud by dřevina, o kterou se jedná, byla významným krajinným prvkem, památným stromem nebo zvlášť chráněným druhem.

Orgán ochrany přírody může vydat povolení pouze ke kácení dřevin, nikoli k jejich ořezům. Při ořezu dřevin se musíme řídit tak, abychom nijak nepoškodili ekologické a estetické funkce těchto dřevin. V případě udělení povolení ke kácení dřevin orgánem ochrany přírody může být současně udělena povinnost kompenzace, a to provedením náhradní výsadby.

⁵⁵ STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006, s. 483, ISBN 80-7201-609-1.

5.2.1.3. Ochrana neživé přírody

Tato oblast ochrany přírody poskytuje ochranu jeskyním a přírodním jevům na povrchu, které s jeskyněmi souvisejí (např. krasovým závrtům, škrápům, ponorům a vývěřům krasových vod) a také sem náleží paleontologické nálezy.

5.2.1.3.1. Jeskyně

Ochrana neživé přírody je právně upravena v § 10 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, který definuje jeskyni jako „... *podzemní prostory vzniklé působením přírodních sil, včetně jejich výplní a přírodních jevů v nich.*“⁵⁶ Určení vlastnického práva k jeskyni je z mého pohledu trochu komplikovaná záležitost. Zákonem č. 218/2004 Sb., kterým kromě jiných zákonů změnil také zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, se zavedlo, že jeskyně není součástí pozemku a není ani předmětem vlastnictví, je tedy považována za věc *res nullius*. Tuto skutečnost popírá zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství, (dále jen „horní zákon“) ustanovením, že jeskyně nacházející se v prostoru ložiska vyhrazeného nerostu náleží státu jako výlučnému vlastníkovi.⁵⁷

Označení jeskyní za věci, které nikomu nenáleží, může pak vnášet nejasnosti a problémy s vyřešením praktické situace, kdy je třeba určit vlastnická práva k pozemkům, jež se využívají nad jeskyní. Vstup do jeskyně omezen není, ale orgán ochrany přírody má právo určit případy, kdy by hrozilo jeskyním poškození. Zákon umožňuje výjimku ze zákazu ničení, poškozování či jiných úprav jeskyně a přírodních jevů na povrchu s jeskyněmi souvisejícími a to tehdy, kdy by takové jednání bylo v zájmu ochrany jeskyně, nebo by existoval takový veřejný zájem, jež by převážil nad zájmem ochrany jeskyně a těchto přírodních jevů. Rozhodne-li se expediční skupina k prozkoumání jeskyně nebo k učinění výzkumu v ní, je nutné zajistit si povolení dané orgánem ochrany přírody. Toto neplatí pro osoby vykonávající státní správu, pro osoby zajišťující veterinární péči, pro státní složky (policie, hasiči...) a záchranné služby.

5.2.1.3.2. Paleontologické nálezy

Definice paleontologického nálezu zní dle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, § 3 odst. 1 písm. j) takto: „*věc, která je významným*

⁵⁶ zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

⁵⁷ zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství

dokladem nebo pozůstatkem života v geologické minulosti a jeho vývoje do současnosti.“⁵⁸ V případě paleontologického nálezu nám zákon ukládá povinnost chránit tento před zničením, poškozením či odcizením. I při paleontologickém nálezu sehraje hlavní roli orgán ochrany přírody, na jehož vyžádání jsme povinni sdělit veškeré informace týkající se nálezu, umožnit tomuto orgánu přístup do dokumentové složky o nálezu a také právě tento orgán rozhoduje o povolení paleontologický nález vyvézt mimo naše území. Nabude-li orgán ochrany přírody přesvědčení, že určité místo se pyšní nečekaným výskytem paleontologických nálezů nebo je třeba přísněji chránit z důvodů zájmů vědeckých, studijních nebo informačních, pak tento orgán ochrany přírody může označit území za tzv. přechodně chráněnou plochu podle zák. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, dle § 13 odst. 1.

5.2.1.4. Ochrana krajinného rázu

Ochrana, kterou poskytuje právní úprava obsažená v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, nespočívá pouze v udržení a obnově přírodní rovnováhy poskytováním ochrany hmotným částem životního prostředí, ale i v ochraně takových hodnot, na nichž záleží kvalita životního prostředí, kterou představuje právě krajinný ráz. Krajinným rázem podle § 12 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, se rozumí: *„zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu.“*⁵⁹ Zásahy do tohoto území v podobě umístování a povolování staveb mohou být prováděny, ale pouze s uděleným povolením orgánu ochrany přírody a s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, historickou strukturu krajiny apod. Je možné činit zásah do takového území bez povolení orgánu ochrany přírody, a to v případě, že je postupováno v řízení o vydání integrovaného povolení podle zákona č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a o omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů, (dále jen „zákon o integrované prevenci“).⁶⁰ Ještě než nabyt účinnosti zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, bylo území s vysokým výskytem estetických a přírodních hodnot nazýváno „oblastí klidu“.

⁵⁸ zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

⁵⁹ zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

⁶⁰ zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a o omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů

Nyní takovéto území vyhlášíme obecně závazným právním předpisem jako přírodní park, přičemž na území České republiky evidujeme přibližně sto dvacet přírodních parků.

5.2.1.5. Přejodně chráněná plocha

Jak jsem se již zmínila výše, tzv. přejodně chráněná plocha, jak je patrné z jejího názvu, je ochrana území s dočasným nebo nepředvídatelným výskytem významných rostlin či živočichů, kterým je třeba poskytnout důkladnější a přísnější ochranu. Jako takové označení území může učinit orgán ochrany přírody buď na vymezenou dobu, nebo na opakované období, jímž může být např. doba hnízdění ohrožených ptačích druhů. Zaznamená-li vlastník dotčeného pozemku s označením tzv. přejodně chráněná plocha, újmu nikoliv nepatrnou, přísluší mu po podání žádosti finanční kompenzace od orgánu ochrany přírody, který toto území jako přejodně chráněnou plochu vyhlásil.

5.2.2. Zvláštní územní ochrana

Zvláštní územní ochrana se použije pro vysoce významná či dokonce jedinečná stanoviště nebo území, která jsou hodnotným přínosem pro přírodovědecké nebo estetické účely a jsou za taková stanoviště či území vyhlášena zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Tento zákon rozlišuje celkem šest různých kategorií zvláštní územní ochrany, jež tvoří z celkové rozlohy České republiky zhruba 15%. Rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi spočívají v odlišných úrovních chráněných hodnot, průměrné výměře, přísnosti režimu ochrany, různé formě vyhlášení a také v orgánech, které jsou oprávněné zřizovat zvláštní územní ochranu nebo udělovat výjimky z těchto kategorií. Obecně můžeme rozdělit zvláštně chráněná území na velkoplošná (národní parky, chráněné krajinné oblasti) a maloplošná (národní přírodní rezervace, národní přírodní památky, přírodní rezervace, přírodní památky).

5.2.2.1. Národní parky

Především této kategorie zvláště chráněných území – národních parků, se dotkla nová právní úprava zavedená zákonem č. 123/2017 Sb., kterým se mění zákon o ochraně přírody a krajiny, s účinností od 1. 6. 2017. Do doby než novela vstoupila v účinnost, byly národní parky upraveny zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, který byl tedy výše zmíněným zákonem až po dvaceti pěti letech novelizován. Tato novela kromě jiného zavedla novou definici

národních parků v § 15 odst. 1 jako: „*Rozsáhlá území s typickým reliéfem a geologickou stavbou a převažujícím výskytem přirozených nebo člověkem málo pozměněných ekosystémů, jedinečná a významná v národním či mezinárodním měřítku z hlediska ekologického, vědeckého, vzdělávacího nebo osvětového, lze vyhlásit za národní parky.*“⁶¹ Další novinkou, kterou tato novela vnesla do našeho právního řádu, je v § 15 odst. 3 definice dlouhodobého cíle ochrany národních parků: „*Dlouhodobým cílem ochrany národních parků je zachování nebo postupná obnova přirozených ekosystémů včetně zajištění nerušeného průběhu přírodních dějů v jejich přirozené dynamice na převažující ploše území národních parků a zachování nebo postupné zlepšování stavu ekosystémů, jejichž existence je podmíněna činností člověka, významných z hlediska biologické rozmanitosti, na zbývajícím území národních parků.*“ a definice poslání národních parků dle § 15 odst. 4: „*Posláním národních parků je naplňovat dlouhodobé cíle ochrany národních parků a také umožnit využití území národních parků k trvale udržitelnému rozvoji, ke vzdělávání, výchově, výzkumu a k přírodě šetrnému turistickému využití, a to způsoby, které nejsou v rozporu s dlouhodobými cíli ochrany národního parku.*“⁶²

Svou jedinečnost si národní parky získaly ekosystémy, jež jsou přirozeného původu, lidskou činností minimálně ovlivněné a mají mimořádný význam pro vědecké a výchovné účely.⁶³ V České republice se nacházejí čtyři národní parky – Krkonošský od roku 1963, Šumava od roku 1991, Podyjí od roku 1991 a České Švýcarsko od roku 2000, přičemž první tři národní parky byly vyhlášeny za předchozí právní úpravy - zákona č. 40/1956, Sb., o státní ochraně přírody, formou nařízení vlády. Národní park České Švýcarsko byl vyhlášen již dle nové právní úpravy - zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, formou zákona č. 161/1999 Sb., o NP České Švýcarsko. Tato tři nařízení a zákon o NP České Švýcarsko jsou novelou č. 123/2017 Sb., kterým se mění zákon o ochraně přírody a krajiny, zrušeny.

Orgán Správa národního parku ustanoví konzultační a iniciativní orgán - Radu národního parku, jejímiž kompetencemi jsou především projednávání a posuzování důležitých dokumentů ochrany národního parku, řízení národního

⁶¹ zákon č. 123/2017 Sb., kterým se mění zákon o ochraně přírody a krajiny

⁶² STEJSKAL, V. *Nová právní úprava národních parků*, In: České právo životního prostředí, 2017, č. 1, s. 23, ISSN 1213-5542

⁶³ STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006, s. 493, ISBN 80-7201-609-1

parku a jeho ochranného pásma, řešení tzv. zásad péče o národní park, návštěvního řádu, vyhlášení klidových území atd. S Radou národního parku úzce spolupracuje Správa národního parku v tom smyslu, že některé důležité listiny musí společně projednat a shodnout se na jejich obsahu. V opačném případě by spor rozhodovalo Ministerstvo životního prostředí.

Pro případ zabezpečení zvláště chráněných území před rušivými vlivy z okolí lze pro takovéto území vyhlásit tzv. ochranné pásmo, které stanoví, jaké činnosti a zásahy jsou vázány na předem udělený souhlas orgánu ochrany přírody. Novelizace zákona přinesla další změnu v rámci ochranného pásma, a to zavádění samostatných případů, kdy orgán ochrany přírody dává souhlas formou rozhodnutí nebo opatření obecné povahy např. pro táboření mimo místa vyhrazená, pro pořádání sportovních či turistických akcí mimo vyhrazená místa atd.

Ještě ve staré úpravě pro využívání národních parků se stanovily tři zóny, které znázorňovaly přísnost ochranného režimu daného parku. V první zóně byl režim nej přísnější, a proto bylo nutné, aby Správa národního parku vhodným způsobem vyznačila, kam až první zóna v národním parku sahá. Nová právní úprava vnesla do zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, novou zónaci národních parků na základě stanovení cílů ochrany a stavu ekosystémů. Národní park se nyní člení na čtyři zóny – zóna přírodní, zóna přírodě blízká, zóna soustředěné péče o přírodu a zóna kulturní krajiny.

Než v červnu 2017 vstoupila novela zákona v účinnost, byla svoboda pohybu dle čl. 14 odst. 3 Listiny základních práv a svobod⁶⁴ ve zvláštních územích za určitých podmínek možná omezit provedením zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a to z důvodu ochrany přírody v první zóně národního parku mimo značené cesty. Nyní tuto úlohu plní tzv. klidová území národních parků, čímž myslíme dle § 17 odst. 1 zákona č. 123/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů: „... území s omezeným pohybem osob z důvodu umožnění nerušeného vývoje ekosystémů nebo jejich složek, které jsou citlivé na nadměrný pohyb osob a zranitelné vlivem rušivých vlivů s ním spojených“⁶⁵

⁶⁴ zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

⁶⁵ zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění zákona č. 123/2017 Sb., kterým se mění zákon o ochraně přírody a krajiny

5.2.2.2. Chráněné krajinné oblasti

Za chráněné krajinné oblasti považujeme rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, která zahrnuje významný podíl přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, velkou část dřevin nebo i dochované památky. Je možnost rekreačního využití chráněných krajinných oblastí, avšak nesmí poškozovat přírodní hodnoty těchto oblastí. Chráněné krajinné oblasti se vyhláší nařízením vlády České republiky, určí v něm i jejich poslání a bližší ochranné podmínky. Chráněné krajinné oblasti využívají také zóny odstupňované ochrany přírody, jejichž vymezení a změny stanoví Ministerstvo životního prostředí vyhláškou v součinnosti s dotčenými obcemi.

5.2.2.3. Národní přírodní rezervace

V této kategorii nalezneme menší území mimořádných přírodních hodnot, kde je zjevná provázanost ekosystémů na přirozený reliéf s typickou geologickou stavbou. Tyto ekosystémy jsou významné jak v měřítku národním, tak i mezinárodním. Pokud dojde orgán ochrany přírody k názoru, že dané území splňuje tyto podmínky, vyhlásí území národní přírodní rezervací a stanoví její bližší ochranné podmínky.

5.2.2.4. Národní přírodní památka

Národní přírodní památkou je myšlen přírodní útvar menší rozlohy, zpravidla geologický, geomorfologický nebo naleziště nerostů nebo vzácných či ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů. Takovéto útvary mají význam v oblastech ekologických, vědeckých či estetických, a to v rámci národního či mezinárodního měřítka. Národní přírodní památkou může být i takový přírodní útvar, jenž byl formován lidskou činností vedle přírody. Národní přírodní památku vyhláší orgán ochrany přírody a také určí její bližší ochranné podmínky. Činnosti v národních přírodních památkách jako provádění změn, jejich poškozování nebo využívání v oblasti hospodářské je zakázáno. Stejně jako u národních přírodních rezervací, tak i u národních přírodních památek se dozvíme jejich aktuální počet na území České republiky ve vyhlášce č. 395/1992 Sb.⁶⁶

⁶⁶ vyhláška ministerstva životního prostředí České republiky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

5.2.2.5. Přírodní rezervace

Orgán ochrany přírody označí jako přírodní rezervaci takové území a rovněž určí jeho bližší ochranné podmínky, pokud se takovéto území vyznačuje existencí přírodních hodnot se zastoupením ekosystémů, jež jsou typické a zároveň významné pro příslušnou geografickou oblast. Pro představu počtu přírodních rezervací v České republice je možno nahlédnout taktéž do vyhlášky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

5.2.2.6. Přírodní památka

Přírodní památka představuje zpravidla geologický či geomorfologický útvar, naleziště vzácných nerostů nebo ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů. Takovéto útvary mají význam jak ekologický v daném regionu, vědecký či estetický. Významné jsou i útvary, jež formoval člověk svou činností. I v tomto posledním případě nalezneme ve vyhlášce č. 395/1992 Sb., jejich aktuální počet v České republice.

5.2.2.7. Právní prostředky pro zajištění ochrany zvláště chráněných území

Zvláště chráněná území je třeba chránit, a tak zákon stanoví pro všechny kategorie zvláště chráněného území základní ochranné podmínky a bližší ochranné podmínky. Základní ochranné podmínky jsou společné pro všechna zvláště chráněná území. Jsou jimi zákazy určitých činností, jež určí zákon. V případě stanoveného zákazu činnosti v některém chráněném území je zde možnost udělit ze zákazu výjimku formou správního rozhodnutí.⁶⁷

Bližší ochranné podmínky jsou přísnější v tom smyslu, že činnosti a zásahy, které mohou být provedeny, jsou podmíněny souhlasem orgánu ochrany přírody. Tyto činnosti a zásahy jsou obsaženy v obecně závazných právních předpisech, jimiž se příslušná chráněná území zřizují. Například pro národní parky jsou bližší ochranné podmínky od 1. června 2017 stanoveny v příslušné příloze zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, pro každý národní park zvlášť.

⁶⁷ STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006, s. 488, ISBN 80-7201-609-1

Nově od června 2017 místo Správy národního parku, která stanovila podmínky v návštěvním řádu formou omezení a zákazu výčtem turistických a rekreačních činností dle právních předpisů, opatření obecné povahy nebo rozhodnutími vydanými podle tohoto zákona nebo podle jiných právních předpisů, zveřejňuje podmínky návštěvního řádu v národním parku orgán ochrany přírody. Předtím mohlo být porušení těchto omezení a zákazů sankcionováno jako přestupek, nyní je to považováno jako porušení zákona, opatření obecné povahy nebo rozhodnutí a bude sankcionováno přímo dle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Na území národních parků není možné bez udělení souhlasu orgánu ochrany přírody rozhodovat o povolení nebo změně v užívání stavby nebo o umístění stavby⁶⁸, také o nakládání s vodami a vodohospodářskými díly.⁶⁹ Problematiku udělení povolení k nakládání s povrchovými nebo podzemními vodami dle zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, řeší například judikatura Nejvyššího správního soudu ve svém rozsudku č. j. 4 As 30/2008 – 102 ze dne 27. 8. 2009 a v rozsudku č. j. 5 A 81/2001 – 46 ze dne 25. 11. 2003.

V rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 4 As 30/2008 – 102 považuje Nejvyšší správní soud podanou kasační stížnost stěžovatele za důvodnou a rozsudek Městského soudu v Praze ohledně uložení pokuty podnikající fyzické osobě za porušení povinností dle § 8 odst. 2 a § 59 odst. 1 písm. a), zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, ruší a vrací mu k dalšímu řízení.⁷⁰

Ve druhém případě v rozsudku č. j. 5 A 81/2001 – 46 Nejvyšší správní soud žalobu zamítl, protože dle názoru Nejvyššího správního soudu bylo žalobcům dostatečně prokázáno, že nezákonným způsobem vypouštěli znečištěné vody do povrchových a podzemních vod.⁷¹

⁶⁸ zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu

⁶⁹ zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů

⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 4 As 30/2008 – 102 ze dne 27. 8. 2009

⁷¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 5 A 81/2001 – 46 ze dne 25. 11. 2003

5.2.3. Zvláštní individuální ochrana

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, také upravuje zvláštní ochranu pro mimořádně významné dřeviny a zvláštní ochranu týkající se vzácných nerostů *in situ*.

5.2.3.1. Ochrana památných stromů

Stromy jsou vyhlášeny za památné po projednání orgánu ochrany přírody s vlastníky těchto stromů a také s orgány státní správy. Tyto dotčené orgány státní správy mají povinnost se vyjádřit k návrhu na prohlášení za památné stromy ve lhůtě 30 dnů od předložení takového návrhu. Pokud jsou stromy za památné prohlášeny, pak je zakázáno je jakkoliv poškozovat, ničit či rušit v přirozeném vývoji. Každý památný strom má základní ochranné pásmo ve tvaru kruhu o poloměru desetinásobku průměru kmene měřeného ve výšce 130 cm nad zemí. Je ovšem ale možné, aby orgán ochrany přírody vyhlásil pro takovýto památný strom větší okruh ochranného pásma. Jestliže takto orgán ochrany přírody neučiní, památný strom má alespoň své základní ochranné pásmo. V základním ochranném pásmu je zakázána jakákoliv škodlivá činnost, jíž může být výstavba, terénní úpravy, chemizace, odvodňování apod. I z těchto zakázaných činností mohou být připuštěny za určitých podmínek výjimky dle § 56 zák. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. První podmínkou je veřejný zájem, který převažuje nad zájmem ochrany přírody, a druhou podmínkou je naplnění existence individuálního rozhodnutí orgánu ochrany přírody, které má povolující charakter. Pro označení památných stromů se užije malý státní znak České republiky. Ministerstvo životního prostředí je oprávněno obecně závazným předpisem stanovit bližší podmínky způsobu označení památných stromů v terénu i mapových podkladech.

5.2.3.2. Zvláštní ochrana nerostů

Zvláštní ochrana se poskytuje nerostům, které jsou vzácné nebo vědecky či kulturně hodnotné. Jedná se o nerosty v místě výskytu zvláště chráněného druhu nerostu. Pokud je nerost označen za zvláště chráněný, pak je zakázáno tento jakýmkoliv způsobem poškozovat nebo ho sbírat v místě jeho přirozeného výskytu. Sběr zvláště chráněných nerostů je možný, pokud k tomu dal orgán ochrany přírody povolení. Ministerstvo životního prostředí eviduje seznam zvláště chráněných nerostů a po projednání s ústředními orgány státní správy, kterých se

to přímo dotýká, stanoví bližší ochranné podmínky obecně závazným předpisem. V současnosti tak Ministerstvo životního prostředí zatím neučinilo, a tak se bližší ochrana těchto nerostů realizuje prostřednictvím předpisů horního práva o ochraně nerostného bohatství a zákona o ochraně přírody a krajiny.

6. Přestupky fyzických osob dle § 87 zák. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny rozděluje přestupky fyzických osob na tři skupiny odlišující se od sebe vážností spáchaného přestupku.

6.1. Přestupky mírně trestané

V první skupině přestupků označené jako „přestupky mírně trestané“ nalezneme takové typy přestupků, které jsou sankcionované pokutou až do částky ve výši 10.000,- Kč. Mezi tyto přestupky řadíme jednání spáchaná fyzickou osobou, jimiž by mohla měnit či rušit dochovaný stav přírody ve zvláště chráněném území nebo dochovaný stav památného stromu, zasahovat do přirozeného vývoje zvláště chráněných druhů rostlin, ačkoliv k takovým jednáním nebyla oprávněna a učinila tak bez dovolení.

Jako přestupek dle § 87 odst. 1 písm. a) zák. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, tedy nedovolené měnění nebo rušení dochovaného stavu přírody ve zvláště chráněném území nebo nedovolené měnění dochovaného stavu památného stromu, bylo i označeno jednání stěžovatele JUDr. Z. R., když provedl terénní úpravy na pozemcích parc. č. 2291/1 a parc. č. 2291/2 v katastrálním území R. v CHKO Bílé Karpaty, a to tak, že odstranil cca 400 m³ zeminy a vyrovnal tím přirozeně svažité pozemek na ploše 900 m². Proti rozhodnutí Správy CHKO Bílé Karpaty stěžovatel JUDr. Z. R. podal odvolání k Ministerstvu životního prostředí ČR, přičemž argumentoval tím, že nevěděl, že svým jednáním může porušit nebo ohrozit zájem chráněný zákonem. Ministerstvo životního prostředí ČR jako odvolací orgán rozhodnutí Správy CHKO Bílé Karpaty č. j. BK/Ve 97031 ze dne 31. 1. 1997 potvrdil s odůvodněním, že stěžovatel vzhledem k okolnostem a také ke svým osobním poměrům o existenci zvláště chráněného území v místě svého majetku vědět měl a mohl. Na to stěžovatel reagoval tak, že podal správní žalobu, kterou Obvodní soud pro Prahu 10 zamítl rozsudkem sp. zn. 17 C 275/97 ze dne 28. 8. 2000 z toho důvodu, že stěžovatel vlastní rekreační nemovitost již několik let, takže mohl vědět, v jaké oblasti se nachází, a navíc vzhledem ke svému vzdělání jistě ví, kde se hranice CHKO publikují. Tento rozsudek napadl stěžovatel ústavní stížností, ve které uvedl, že správní orgány I. i II. stupně jednoznačně neprokázaly jeho zavinění, a to ani ve formě nevědomé nedbalosti. Ústavní soud se ztotožnil se závěry Obvodního soudu pro Prahu 10 na

základě toho, že nelze ze strany stěžovatele tvrdit, že jednal v dobré víře, protože zavinění nelze odvozovat na neznalosti právní úpravy a zmínil tak zásadu „neznalost zákona neomlouvá“ a ústavní stížnost usnesením I. ÚS 699/2000 ze dne 16. 5. 2002 odmítl.⁷²

Přestupkem v této kategorii je i případ, kdy fyzická osoba zraňuje či chová zvláště chráněné živočichy bez uděleného povolení nebo jiným způsobem nedovoleně zasahuje do přirozeného vývoje těchto zvláště chráněných živočichů.

Jako přestupek mírně trestaný považujeme i neumožnění vstupu na pozemky oprávněným osobám jako jsou pracovníci všech orgánů ochrany přírody při plnění jejich úkolů, které fyzická osoba vlastní či užívá. Oprávnění vstupu na tyto pozemky vyplývá ze zákona o ochraně přírody a krajiny a z dalších předpisů na úseku ochrany přírody a krajiny. Úkoly, které mohou pracovníci činit, jsou provádění potřebných měření, sledování, dokumentování a požadování informací, jež jsou nezbytné ke zjištění stavu přírodního prostředí. S právem vstupu pracovníků na tyto pozemky plyne současně i povinnost co možná nejvíce šetřit vstupem dotčené pozemky i práva vlastníka pozemků. Pokud pracovníci orgánů ochrany přírody a krajiny v rámci plnění svých úkolů způsobí škody na dotčených pozemcích, odpovídá za tuto škodu stát a této odpovědnosti se nemůže zprostit. Před vstupem na tyto pozemky je nutné, aby vlastníci pozemku byli dopředu vyrozuměni o době a rozsahu vstupu.

Přestupku klasifikovaného jako „přestupek mírně trestaný“ se dopustí fyzická osoba, když nesplní ohlašovací povinnosti, které jí zákon určil, vykonává zakázanou činnost v oblasti ochranného pásma, jež je vymezeno k zabezpečení zvláště chráněných částí přírody, neprovede náhradní výsadbu dřevin, ačkoliv jí tato povinnost byla uložena, vysazuje zvláště chráněné rostliny či vypouští zvláště chráněné živočichy do volné přírody, které byly narozené nebo odchované v zajetí, a to bez souhlasu orgánu ochrany přírody, nedodržuje omezení či zákaz vstupu, který byl jako zákaz vyhlášen z důvodu možné hrozby poškození území v národních parcích, národních přírodních rezervacích, národních přírodních památkách, v první zóně chráněných krajinných oblastí a také z důvodu obavy poškození jeskyně. Takovýto zákaz či omezení vstupu musí být řádně a vhodným způsobem vyznačeno na všech přístupových cestách i na jiných místech v terénu.

⁷² Usnesení Ústavního soudu I. ÚS 699/2000 ze dne 16. 5. 2002

Nastane-li situace, kdy fyzická osoba učiní paleontologický nález, má v této situaci určité povinnosti. Pokud povinnosti jako zajistit a ochránit paleontologický nález před jakýmkoliv poškozením, zničením či odcizením a také zaznamenat údaje o okolnostech, za kterých byl paleontologický nález objeven, dále zaznamenat informace ohledně místa nálezu a na písemné vyzvání orgánu ochrany přírody sdělit údaje o učiněném nálezu a umožnit přístup a dokumentaci nálezu osobám, jež byly pověřeny orgánem ochrany přírody, nesplní, je to považováno jako „přestupek mírně trestaný“. Dále pokud fyzická osoba nevede o chovu zvláště chráněných živočichů nebo ptáků či pěstování zvláště chráněných rostlin řádně záznamy, dopouští se taktéž přestupku dle této skupiny. Jako poslední typ přestupku zákon uvádí nesplnění povinnosti požádání o vydání osvědčení ve stanovených lhůtách, či takové osvědčení ve stanovené lhůtě neodevzdá příslušnému orgánu ochrany přírody nebo nesplnění povinnosti nezaměnitelného označení zvláště chráněného živočicha nebo ptáka.

6.2. Přestupky přísněji trestané

Druhou skupinou nazývanou jako „přestupky přísněji trestané“, za které lze uložit pokutu fyzické osobě až ve výši 20.000,- Kč. Označení jako „přestupky přísněji trestané“ je z důvodu, že těmito přestupky fyzická osoba způsobí škodu většího rozsahu s těžším dopadem na přírodu a krajinu. Do této kategorie zařazujeme ta jednání, jimiž fyzická osoba zničí součást přírody nebo zničí zařízení určená k ochraně, označení a vybavení zvláště chráněného území, nebo nedovoleným zásahem do životního prostředí zvláště chráněných rostlin či živočichů patřících do kategorie ohrožených druhů způsobí jejich úhyn nebo jsou tyto zvláště chránění živočichové nedovoleně odchytáváni.

Dále sem patří také jednání fyzické osoby, jimiž usmrcuje ptáky, vyjma těch druhů, které mohou být loveny. Přestupkem přísněji trestaným je i chování fyzické osoby v situaci, kdy tato osoba nad míru nezbytně nutnou ohrožuje z důvodu zásahu proti škůdcům, rostlinným chorobám, plevelům a při hygienických opatřeních zvláště chráněné části přírody. I v situacích jako je jednání fyzické osoby spočívající v poškození nebo pokácení dřeviny rostoucí mimo les bez povolení, nebo provádění škodlivého zásahu do významného krajinného prvku bez souhlasu orgánu ochrany přírody, nebo poškození či ničení jeskyně nebo její součásti a s tím související porušování povinností stanovených k ochraně jeskyní, dále také porušováním vydaného návštěvního řádu dle § 19 a

narušení krajinného rázu nesplněním povinnosti podle § 12 odst. 2 tohoto zákona, hodnotíme jako „přestupek přísněji trestaný“.

Již zmíněným přestupkem podle § 87 odst. 2 písm. h), tedy narušení krajinného rázu nesplněním povinnosti tím, že k jiným činnostem, které by mohly snížit nebo změnit krajinný ráz, je nezbytné, aby k tomu dal souhlas orgán ochrany přírody, se zabýval i Nejvyšší správní soud. Nejvyšší správní soud rozhodl rozsudkem ve věci č. j. 6 As 6/2004 – 98 o kasační stížnosti směřované proti žalovanému – Ministerstvu životního prostředí, kdy se stěžovatelé domáhali zrušení rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 30. 10. 2003, č. j. 1 Ca 25/2003 – 50. Tímto rozsudkem Městského soudu v Praze byla zamítnuta žaloba stěžovatelů proti rozhodnutí žalovaného ve věci přestupku, jímž se dle napadaného rozhodnutí žalovaného stěžovatelé dopustili tím, že bez souhlasu orgánu ochrany přírody realizovali činnosti na pozemku parc. č. 199/3 v katastrálním území B. na M. Těmito činnostmi dle žalovaného stěžovatelé hrubě narušili přírodní charakteristiku krajinného rázu údolní nivy řeky J., jež spadá do přírodního parku „S. P.“. Činnostmi, které způsobily nedovolený zásah do krajinného rázu údolní nivy řeky J., byly provedení skrývky půdy na části pozemku a následné umístění v krajině suchého WC se sedlovou střechou, který působil neestetickým dojmem. Stěžovatelé k těmto činnostem neměli povolení od orgánu ochrany přírody, a tak se dle žalovaného dopustili přestupku podle § 87 odst. 2 písm. h) zák. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ačkoliv se stěžovatelé odvolávali na to, že na druhé straně řeky na pozemku již několik let stojí maringotka, přičemž z toho vyplývá, že by pro tento přírodní park měl platit pouze jeden právní režim. Nejvyšší správní soud se v této věci ztotožnil s názorem Městského soudu, a proto označil kasační stížnost za nedůvodnou a zamítl ji.⁷³

6.3. Přestupky přísně trestané

Poslední skupinou přestupků dle zák. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, jsou „přestupky přísně trestané“. Za tyto přestupky může orgán ochrany přírody uložit pokutu fyzické osobě, která se některého níže uvedeného přestupku dopustí, až ve výši 100.000,- Kč. Zde jsou klasifikována nejzávažnější jednání fyzických osob, která nedovoleným způsobem ohrožují, poškozují nebo dokonce ničí životní prostředí rostlin a živočichů spadajících do druhů ohrožených nebo do zvláště chráněných území. Řadíme sem přestupky jako poškození a zničení

⁷³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 6 As 6/2004 – 98 ze dne 24. 5. 2005

památného stromu, zvláště chráněného území nebo jeho části, zničení zvláště chráněné rostliny nebo usmrcení zvláště chráněného živočicha spadajících do kriticky nebo silně ohrožených druhů nebo způsobení jejich úhynu zásahem do jejich životního prostředí, ale i závažné poškození nebo zničení významného krajinného prvku.

Dále sem spadá nepovolené pokácení dřevin rostoucích mimo les nebo jejich závažné poškození, neuvedení do původního stavu tu část přírody, jež byla neoprávněně poškozena, nebo fyzická osoba nesplnila opatření k nápravě tohoto nezákonného stavu. Pokud fyzická osoba jedná tím způsobem, že nesplní povinnosti jako vlastník nebo nájemce pozemku ve smyslu zdržet se negativních zásahů na pozemcích připravovaných k vyhlášení zvláštní ochrany, nepostupuje tak, aby nedocházelo k nadměrnému úhynu rostlin a živočichů, nedodrжуje omezení nebo zákaz činnosti, jež by mohla způsobit nedovolenou změnu obecně nebo zvláště chráněných částí přírody, popřípadě takovou činnost zakázat, nebo vykonává činnost ve zvláště chráněném území, označeném smluvně chráněném území, evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti, která je zakázána nebo je podmíněna souhlasem orgánu ochrany přírody a tento nebyl udělen, je to také považováno za přestupek patřící do třetí kategorie, tedy za „přestupek přísně trestaný“.

V poslední řadě sem můžeme začlenit taková jednání fyzické osoby, jimiž nedovoleně vyváží, sbírá či poškozuje zvláště chráněné nerosty, nedovoleně obchoduje s jedinci druhů, jejichž obchod je omezen nebo zakázán podle mezinárodních úmluv, dále porušuje podmínky stanovené k ochraně přechodně chráněných ploch a k udělení výjimky nebo souhlasu nebo snad neprokáže předepsaným způsobem původ ptáka, zvláště chráněné rostliny nebo živočicha nebo chráněného podle mezinárodní úmluvy, popřípadě zvláštního právního předpisu, popřípadě jinak poruší povinnost nebo zákaz stanovený v § 54 zák. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.⁷⁴

6.4. Společná charakteristika přestupků fyzických osob nepodnikajících

Ačkoliv jsou přestupky fyzických osob dle zák. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, členěny do tří skupin, mají společné rysy pro všechny skutkové podstaty přestupků. Všechny tyto přestupky jsou založeny na principu subjektivní

⁷⁴ zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

odpovědnosti, tj. musí být fyzické osobě prokázáno zavinění. Těchto přestupků se může dopustit pouze fyzická osoba, tedy tzv. univerzální subjekt, a objektem je vždy zákonem chráněný zájem, jenž je v rámci jednotlivého konkrétního přestupku vymezen v jeho skutkové podstatě. Přestupky dle tohoto zákona se projednávají na základě zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, který vstoupil v účinnost dne 1. 7. 2017.⁷⁵ Orgán ochrany přírody ukládá za přestupky fyzických osob pokuty a v některých případech se může odchýlit od základní výměry pokuty, a to tak, že udělí její dvojnásobek. Taková situace nastane v případě, kdy se fyzická osoba dopustí přestupku v ochraně zvláště chráněných rostlin a živočichů, památných stromů a dřevin, pokud tyto přestupky byly spáchány ve zvláště chráněných územích. Udělené pokuty fyzickým osobám jsou příjmem obcí či krajů, dle toho, kterými orgány byly uloženy, nebo příjmem státního fondu životního prostředí, byly-li uloženy státními orgány.

⁷⁵ zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

7. Závěr

V mé diplomové práci jsem se zabývala tématem „Odpovědnost za přestupky v oblasti ochrany přírody a krajiny“. Jelikož je toto téma poměrně široké, rozhodla jsem se zaměřit pouze na přestupky fyzických osob nepodnikajících na úseku ochrany přírody a krajiny.

Cílem mé práce bylo podat výklad samotného pojmu odpovědnost, kterou můžeme rozdělit na odpovědnost ve správním právu a odpovědnost v právu životního prostředí, a uvést, za jakých podmínek vznikne povinnost nést odpovědnost za své jednání. V kapitole druhé, třetí a čtvrté jsem nastínila prameny právní úpravy, které pojednávají o odpovědnosti v oblasti ochrany přírody a krajiny za přestupky, jichž se fyzické osoby nepodnikající mohou dopustit. V současnosti jsou stěžejními zákony v tomto právním úseku zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, který zavedl pojem ekologická újma a vyvozuje za její způsobení pro pachatele právní následky, zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, který se věnuje kromě přestupků fyzických osob nepodnikajících i přestupkům právnických osob a fyzických osob podnikajících a také zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, jenž obsahuje obecnou hmotně-právní úpravu přestupků a procesní ustanovení o přestupkovém řízení. Ve své práci v kapitole druhé a třetí poukazuji na odlišnosti, které nová přestupková úprava zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, oproti zákonu č. 200/1990 Sb., o přestupcích, přinesla. Z mého pohledu bylo zavedení tohoto nového zákona žádoucí a přínosné. Zmírnila se roztříštěnost právní úpravy přestupků a sjednotila se do jednoho, dalo by se říci, právního kodexu, který obsahuje zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, a zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. V kapitole čtvrté jsem zpracovala právní vývoj práva na úseku oblasti ochrany přírody a krajiny již od 12. století až po současnost, na ni navazuje kapitola šestá, ve které se podrobně věnuji přestupkům fyzických osob nepodnikajících dle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

V páté kapitole jsem vymezila pojmy „druhovú ochrana přírody“ a „územní ochrana přírody“, rozdíl mezi ochranou druhů *in situ* a ochranou druhů *ex situ*, mezi obecnou ochranou a ochranou zvláštní, také problematiku zoologických zahrad, botanických zahrad, arboret, záchranných programů a stanic

a především jsem se v rámci územní ochrany zabývala novým samostatným zákonem o národních parcích a čím tento zákon do našeho právního řádu přispěl.

V šesté kapitole mé závěrečné práce jsem se zaměřila na přestupky fyzických osob nepodnikajících dle § 87 zák. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a na jejich skutkové podstaty. Přestupky skupiny těchto fyzických osob můžeme dělit do tří kategorií, na přestupky mírně trestané, přestupky přísněji trestané a přestupky přísně trestané. Také jsem zde zmínila společné rysy všech tří kategorií pro vznik odpovědnosti za spáchané přestupky a jejich následné možné způsoby potrestání.

Resumé

The topic of my master thesis is “The responsibility for the offenses in the area of nature protection and landscape protection.” In my opinion, this topic is complex and for that reason I only focus on one of many aspects of this subject matter – the offenses of physical non-business persons. My thesis consists of five chapters which are divided into many subchapters.

In the first chapter I deal only in general scope with the responsibility in the section of administrative law and in the section of environmental law. In this chapter I mention the sources of law associated with the responsibility for the offenses since 1990 to present and with The Act no 17/1992 Coll. concerning environment. Also I discuss changes in the new code – The Act no 250/2016 Coll. concerning the responsibility for offenses and processes addressing them, specifically material-legal legislation and process-legal legislation about the offenses with an effect of this act from year 2017.

In the second chapter I focus on the development of legislation in the area of the responsibility for offenses addressing the nature protection and the landscape protection.

The third chapter is dedicated to a dissimilarity of concepts of “the species protection of nature“ and “the territorial protection of nature“.

In the fourth chapter I analyze the specific offenses according to The Act no 114/1992 Coll., concerning the protection of nature and of landscape. The offenses described can only be committed by the physical persons who don't exercise business activity.

In the last chapter I narrate the differences between The Act no 200/1990 Coll., about offenses, and The Act no 250/2016 Coll., about the responsibility for offenses and process concerning them.

Seznam použité literatury

Knižní literatura

- 1) PRÁŠKOVÁ, H. *Základy odpovědnosti za správní delikty*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 446, ISBN 978-80-7400-456-8
- 2) DAMOHORSKÝ, M. a kolektiv, *Právo životního prostředí*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2003, s. 511, ISBN 80-7179-747-2
- 3) MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu*. 1. vydání, Praha: Academia, 2013, s. 490, ISBN 978-80-200-2317-9
- 4) JEMELKA, L. VETEŠNÍK, P. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení. Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2011, s. 555, ISBN 978-80-7400-355-4
- 5) STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*, Praha: Linde, 2006, s. 591, ISBN 80-7201-609-1
- 6) VESELOVSKÝ, Z. *Člověk a zvíře*. 1. vydání, Praha: Academia, 2000, s. 246, ISBN 80-200-0756-3
- 7) PRÁŠKOVÁ, H. *Nový správní řád a řízení o správních deliktech*. In: VOPÁLKA, V. (ed.) *Nový správní řád*. Praha: ASPI, 2005, s. 280 – 292, ISBN 8073571099
- 8) HENDRYCH, D. a kol., *Správní právo: obecná část*. 8. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 792, ISBN 978-80-7179-254-3

Odborné časopisy

- 1) KOPECKÝ, M. *Příslušnost v řízení o přestupcích*. In: *Správní právo*, 2017, roč. 50, č. 6, s. 297 - 313, ISSN 0139-6005
- 2) MATES, P. *K odlišnostem v zákonné úpravě přestupků*. In: *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 7, s. 208 - 211, ISSN 1213-5313

- 3) VEDRAL, J. Přestupkové řízení a nový správní řád. In: Správní právo, 2006, č. 3, s. 137, ISSN 0139-6005
- 4) MARŠÁKOVÁ, M. *První zákon o státní ochraně přírody*, In: České právo životního prostředí, 2002, č. 3 (5), s. 96 - 99, ISSN 1213-5542
- 5) STEJSKAL, V. *Zoologické zahrady mají vlastní zákon*. In: České právo životního prostředí, 2003, č. 2 (8), s. 9 - 26, ISSN 1213-5542
- 6) STEJSKAL, V. *Nová právní úprava národních parků*, In: České právo životního prostředí, 2017, č. 1 (43), s. 22 - 33, ISSN 1213-5542

Internetové stránky

- 1) MLSNA, Petr. *Reforma přestupkového práva – základní východiska, cíle a očekávání*. 2016 na <https://www.pravniprostor.cz/clanky/spravni-pravo/reforma-prestupkoveho-prava-zakladni-vychodiska-cile-a-ocekavani>
- 2) STAŇKOVÁ, K. *Kompletní reforma správního trestání v ČR – přehledně*. 2018 na <https://www.pravniprostor.cz/clanky/spravni-pravo/kompletni-reforma-spravniho-trestani-v-cr>
- 3) Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=555&CT1=0>

Judikatura

- 1) Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 4 As 30/2008 – 102 ze dne 27. 8. 2009
- 2) Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 5 A 81/2001 – 46 ze dne 25. 11. 2003
- 3) Usnesení Ústavního soudu I. ÚS 699/2000 ze dne 16. 5. 2002

4) Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 6 As 6/2004 – 98 ze dne 24. 5. 2005

5) Usnesení Ústavního soudu III. ÚS 3871/14 ze dne 2. 4. 2015

Právní předpisy

1) zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích

2) zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

3) zákon č. 618/1992 Sb., celní zákon

4) zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví a o změně některých dalších zákonů

5) zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

6) zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

7) zákon č. 187/2006 Sb. o nemocenském pojištění

8) zákon č. 41/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

9) zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

10) zákon č. 134/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

11) zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí

12) zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

- 13) zákon č. 65/1986 Sb., kterým se doplňuje zákon č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody, ve znění zákona České národní rady č. 96/1977 Sb., o hospodaření v lesích a státní správě lesního hospodářství
- 14) zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání
- 15) zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů
- 16) zákon č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů (zákon o zoologických zahradách)
- 17) zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy
- 18) zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- 19) zákon č. 123/2017 Sb., kterým se mění zákon o ochraně přírody a krajiny
- 20) zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství
- 21) zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a o omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů
- 22) zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- 23) zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu
- 24) zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů
- 25) zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- 26) zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu
- 27) Ústavní dekret prezidenta republiky č. 11/1944 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku

28) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/147/ES, o ochraně volně žijících ptáků

29) Vyhláška ministerstva životního prostředí České republiky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny